

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

VEŘEJNÁ KNIHOVNA A JEJÍ ROLE PŘI VÝCHOVĚ DĚTSKÉHO ČTENÁŘE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Knihovna JU - PF

Autor: Ivana Vaníčková, Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Jaroslav Toman, CSc.

ČESKÉ BUDĚJOVICE, 2006

Děkuji doc. PaedDr. Jaroslavu Tomanovi, Csc. za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci. Dále děkuji knihovnicím, které mi poskytovaly cenné informace.

Prohlášení

Diplomová práce vypracována a její obsah je výhradně mým dílem. Všechny použité zdroje jsou uvedeny v seznamu literatury. Prohláším, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené zdroje. Prohláším, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené zdroje.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů.

V Českých Budějovicích duben, 2006 Irana Vaníčková

Anotace

Diplomová práce Veřejná knihovna a její role při výchově dětského čtenáře se zabývá specifickými možnostmi dětského oddělení veřejné knihovny při výchově čtenáře mladšího školního věku. Práce zachycuje specifické funkce dětského oddělení veřejné knihovny. Stručně charakterizuje jednotlivé kategorie dětských čtenářů a seznamuje se Svazem knihovníků a informačních pracovníků, který sdružuje pracovníky českých knihoven. Diplomové práce stručně popisuje knihovnické lekce a knihovnická pásma pro žáky prvního stupně základní školy. Dále stručně zachycuje průběh některých mimoškolních akcí zaměřených na rozvoj dětského čtenářství.

Annotation

Graduation thesis Public library and its role in bringing up of a childish reader is concerning on specific possibilities of a child department in public library by bringing up of a lower school age leader. The work is concentrated on specific functions of child department in a library. It characterizes individual categories of childish readers generally and informs about the Group of librarians and information's workers which gathers employees of czech libraries. Graduation thesis describes librarian lessons and area. for pupils of primary schools. It also makes comment on the duration of some after school actions concentrated on the development of childish readership.

Úvod	6
2 Knihovny v informační společnosti	8
2. 1. Úloha knihoven v informační společnosti.....	8
2. 2. Analýza současného stavu knihoven.....	9
3 Městská knihovna v Kutné Hoře.....	10
4 Dětská oddělení knihoven.....	14
5 Základní funkce dětských oddělení.....	22
6 Charakteristika věkových kategorií mladých čtenářů.....	28
6. 1 Předškolní věk.....	28
6. 2 Mladší školní věk.....	30
6. 3 Starší školní věk.....	34
6. 4 Čtenáři jiného etnika.....	36
7 SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků).....	39
8 Knihovnické akce pro čtenáře prvního stupně	42
8. 1 Seznamování prvňáčků s knihovnou	43
8. 2 Informativní akce dětského oddělení	
Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích	44
8. 3 Zajímavé počiny českých knihoven.....	47
8. 4 Celorepublikové akce pod záštitou SKIP.....	52
8. 4. 1 Noc s Andersenem.....	52
8. 4. 2 Noc s Andersenem v Městské knihovně	
v Kutné Hoře	53
8. 4. 3 Pohádkový rok Hanse Christiána Andersena	54
8. 4. 4 Kde končí svět	55
8. 4. 5 Čtenářská anketa SUK	56
8. 4. 6 Jičín město pohádek.....	57
9 Průzkum v Městské knihovně v Kutné Hoře	59
10 Projekt Lidové pohádky	63
Závěr.....	69
Poznámky.....	71
Literatura	73
Internetové odkazy.....	75

Úvod

Veřejné knihovny jsou významní činitelé napomáhající získávání informací. Veřejná knihovna poskytuje služby široké skupině občanů České republiky. Do knihoven přicházejí čtenáři různého věkového stupně. V odděleních pro děti a mládež potkáme děti předškolního věku, které si půjčují převážně obrázkové knihy. S jejich obsahem se seznamují prostřednictvím předčítání rodičů, prarodičů a starších sourozenců. Postupně se z nich stávají školáci a osvojují si čtenářské dovednosti. Veřejná knihovna se stává jejich věrným průvodcem po celou dobu školní docházky a až do dospělosti. Zájem o četbu se u dítěte neprobouzí sám od sobě. Knihovny se snaží tento zájem vzbuzovat prostřednictvím návštěv ve školách, pořádáním lekcí informační výchovy nebo literárně - tematických pásem.

Diplomová práce s názvem *Veřejná knihovna a její role při výchově dětského čtenáře* poukazuje na činnost, postavení, podíl a specifické možnosti dětského oddělení veřejné knihovny při výchově prepubescentního čtenáře. Východiskem této problematiky byl výzkum mezi pracovníky a čtenáři oddělení pro děti a mládež Městské knihovny v Kutné Hoře.

První část diplomové práce analyzuje současnou situaci knihovnického systému v České republice. Na ni navazuje popis Městské knihovny v Kutné Hoře, kde jsme prováděli převážnou část svých pozorování a část výzkumu. Diplomová práce přibližuje služby knihovny poskytované široké veřejnosti. V následujících částech se práce zaměřuje na problematiku oddělení pro děti a mládež veřejných knihoven a jeho základní funkce. Tato oddělení zabezpečují kromě půjčování knih i kulturně vzdělávací činnost. Pracovníci dětského oddělení se sdružují pod Svaz knihovníků a informačních pracovníků. Práce poskytuje stručné informace o jeho jednotlivých sekcích a seznamuje s jeho činností, které jsou zaměřeny především na podporu dětského čtenářství.

Vývoj dětské psychiky a následně dětských zájmů je velmi dynamický a nerovnoměrný, proto se práce v další kapitole věnuje charakteristice

jednotlivých věkových kategorií malých čtenářů a nastiňuje převládající žánry určité věkové kategorie. Při rozšiřování knihovnických fondů se pamatuje i na národnostní menšiny žijící na území České republiky. Knihovny pro ně nakupují cizojazyčné nebo dvojjazyčné knihy.

Poslední velká kapitola diplomové práce se zabývá přínosem některých knihoven po rozvoj dětského čtenářství. Práce stručně popisuje akce vybraných knihoven a celorepublikové akce organizované Svazem knihovníků a informačních pracovníků.

2 Knihovny v informační společnosti

2.1 Úloha knihoven v informační společnosti¹

Knihovna je významný činitel, který člověku nabízí a poskytuje informace. Záleží na osobnosti čtenáře, dále záleží na čtenářově touze po informacích. Je důležitou úlohou dětských oddělení knihoven, aby v dětech tuto touhu podporovala.

Knihovna slouží jako prostředek naplňování ústavně zakotveného práva na informace. Tyto informace poskytuje všem občanům bez rozdílu - různým národnostem, menšinám, handicapovaným. Knihovny jsou veřejnou službou a ve svém poslání se podílejí zejména na celoživotním vzdělávání. Podporují kulturní a duchovní potřeby čtenářů. Tuto potřebu nenaplnují pouze půjčováním knih. Velká část knihoven pořádá pro dospělé i dětské čtenáře různé přednášky, diskuze se spisovateli nebo ilustrátory a výstavy. V knihovnách je uchováváno a ochraňováno lidské poznání a kulturní dědictví.

Knihovny zpřístupňují široké veřejnosti informace z oblasti veřejné správy a podnikání. Dále knihovny podporují budování místních komunit a integraci občanů handicapovaných. Knihovny podílejí na rozvoji venkova. Na rozvoj knihovnického fondu a knihovnických služeb na venkově zajišťují od roku 2006 tzv. knihovny s rozšířenou působností.

Knihovny podporují i aktivní využívání volného času, zábavy a rekreace. Dětská oddělení knihoven organizují pro děti mnohé kroužky (čtenářské, vlastivědné a další), o kterých se zmiňujeme v dalších kapitolách práce. Velká část knihoven organizuje akce na podporu dětského čtenářství. Nejznámější akcí je noc s Andersenem, kterou organizují knihovny za podpory a přispění Svazu knihovníků a informačních pracovníků-SKIP.

V současné době se zdroje informací neomezují pouze na tištěnou podobu, ale rozvíjí se především elektronická komunikace a digitální dokumenty. K tomu bylo nutno přizpůsobit i uspořádání knihoven.

2. 2 Analýza současného stavu knihoven²

System knihoven tvoří podle zákona č. 257/2001 sb. O knihovnách a podmínkách pro provozování knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

Veřejné knihovny mají několik zřizovatelů, kteří zajišťují jejich fungování. Nejvyšším orgánem zřizující veřejné knihovny je ministerstvo kultury. Veřejné knihovny dále zřizují příslušné orgány kraje, obce a jiní zřizovatelé, jako jsou různé specializované orgány a specializovaná pracoviště.

Naše největší knihovny spravuje ministerstvo kultury. Patří sem Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna a Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana.

Centrem systému knihoven je Národní knihovna České republiky, která vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. Národní knihovna uchovává a trvale zpřístupňuje dokumenty publikované v České republice.

Krajské knihovny jsou hlavním garantem veřejných knihovnických a informačních služeb ve svém kraji. Uchovávají historické a regionální dokumenty. V tomto systému vznikly knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí, které poskytují servis a podporu malým knihovnám v rámci regionu.

Specializované knihovny a základní knihovny se specializovanými odděleními vykonávají koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti pro knihovny v rámci své specializace.

Spadají sem vysokoškolské knihovny, knihovny Akademie věd, lékařské knihovny, zemědělské knihovny, knihovny muzeí, galerií a archivů.

3 Městská knihovna v Kutné Hoře

Rozhodli jsme se popsat Městskou knihovnu v Kutné Hoře, se kterou jsme spolupracovali na diplomové práci nejvíce. Seznámili jsme se s prostory knihovny a s jejími odděleními. Na základě pozorování a rozhovoru s knihovnicemi jsme sestavili velkou část této práce. Kapitola hovoří o službách knihovny. V diplomové práci jsou popsány především aktivity a služby kutnohorské knihovny. Některé zmíněné služby poskytuje i velká část knihoven České republiky. Jde především o službu výpůjční. Pro tuto potřebu, tedy půjčování, byly knihovny zřízeny. Některé knihy, které knihovny vlastní ve svém fondu, si nepůjčují čtenáři domů. Tyto knihy jsou určeny pouze pro prezenční výpůjčku, takže z nich čtenáři mohou studovat pouze na vyhrazeném místě v knihovně.

Městská knihovna v Kutné Hoře byla založena roku 1848 panem J. J. Štětkou. Od 1. 1. 1996 je jejím zřizovatelem město Kutná Hora.³

Knihovnu tvoří šest oddělení. V přízemí sídlí oddělení informačních služeb a oddělení pro dospělé čtenáře. V prvním patře sídlí oddělení pro děti a mládež, studovna, oddělení čítárny, půjčovna AV medií a literatury o umění. V městské části Kutné Hory Šipší ještě sídlí pobočka Městské knihovny, kterou navštěvují především občané z okolního sídliště.

Knihovna ve svých odděleních poskytuje čtenářům pět základních služeb. Prvořadou je tzv. služba výpůjční. Dále knihovna provozuje kulturně vzdělávací činnosti. Poskytuje informační služby, služby pro handicapované a regionální služby.⁴

Výpůjční služby jsou poskytovány široké čtenářské veřejnosti. Podle paní ředitelky Gabriely Jarkulišové se počet čtenářů každým rokem zvyšuje. Dětská čtenáři navštěvují oddělení pro děti a mládež. Pro dospělé je určené oddělení v přízemí budovy, v těchto dvou odděleních si čtenáři mohou vypůjčit beletrii, literaturu odbornou a naučnou a některá periodika. Speciálně je vyčleněno

oddělení pro půjčování a čtení časopisů, pro půjčování audio nahrávek a literatury o umění.

V rámci oddělení pro dospělé je vytvořena místnost s regionální tematikou. Čtenář si zde může vyhledat knihy od spisovatelů, kteří se narodili nebo působili v kutnohorském regionu, jsou to např. Karel Havlíček Borovský, Josef Kajetán Tyl, Jiří Orten, Miroslav Florian, Gabriela Preissová, Josef Braun nebo Rudolf Krupička. Dále jsou zde umístěny veškeré tiskoviny, které se vydávají v kutnohorském okrese (Kutnohorské listy aj.).

Kulturních a vzdělávací činností se v českých knihovnách uskutečňuje nepřeberné množství. Tyto akce jsou pořádány pro čtenáře i širokou veřejnost. V Městské knihovně v Kutné Hoře se uskutečňují besedy, přednášky, výstavy, literární pořady a kurzy. Pro žáky mateřských, základních a středních škol jsou pravidelně pořádány knihovnicko-informační lekce a tematické besedy.⁵ Nezůstává pouze u těchto besed, ale velmi časté jsou i literární, výtvarné nebo recitační soutěže spolupřátané např. s Oblastní charitou, Domem dětí a mládeže v Kutné hoře Dominik, kutnohorskými školami nebo ve spolupráci se Sdružením knihovníků a informačních pracovníků SKIP.

V Kutné Hoře vzniklo tzv. oddělení informačních technologií podporující získávání informací pro své čtenáře. V tomto oddělení se čtenáři nejen zapisují do knihovny. Je jim zde vystaven čtenářský průkaz. Čtenáři zde mají možnost navštívit internet, který je poskytován nejen čtenářům knihovny, ale úplně každému, kdo knihovnu navštíví. Při práci s počítačem pomáhají kvalifikované pracovnice. Jejich pomoci využívají především starší spoluobčané. Ceny za použití internetu jsou celkem nízké, takže se překonává ekonomický handicap. Většina lidí totiž nemá finanční prostředky na vlastní internet.

Po dohodě se zřizovatelem knihovny je při různých příležitostech (Týden knihoven, Březen – měsíc knihy a další) poskytována nezaměstnaným jedna hodina denně na internetu zdarma. Nezaměstnaný si zde může vyhledávat nabídky pracovních míst nebo nejrůznější brigády.

Jelikož se knihovna nachází v centru města, toto oddělení supluje úlohu informačního centra pro cizince. Těm jsou poskytovány informace o městě, jeho

památkách a ubytování. Knihovnice jim ochotně okopírují mapu, aby se mohli na zvolené místo pohodlně dostat.

Veškerá aktivita veřejných knihoven orientovaná na uspokojování potřeb a požadavků zdravotně postižených se opírá o Všeobecnou deklaraci lidských práv a svobod a Chartu práv tělesně postižených.

Činnost knihovny v Kutné Hoře se zaměřuje na služby pro tělesně handicapované, pro nevidomé a slabozraké.

Pro tělesně postižené byla v knihovně zřízena tzv. bezplatná roznášková služba a bezbariérový přístup k internetu. Uživatel donáškové služby kontaktuje knihovny, že by chtěl poskytovat tuto službu. Pracovnice knihovny handicapovaného osobně navštíví doma. Při první návštěvě se domluví, jaké konkrétní publikace nebo jaký žánr by čtenář vyžadoval, a knihovnice ho pak po domluvě pravidelně navštěvuje a donáší mu publikace. Tato služba byla zřízena pro tělesně handicapované spoluobčany a pro občany nad sedmdesát let.

Knihovna spolupracuje s Knihovnou pro nevidomé K. Macana v Praze⁶, která zasílá do Městské knihovny v Kutné Hoře zvukové nahrávky publikací. Dále knihovna spolupracuje se Sjednocenou organizací pro nevidomé a slabozraké SONS⁷.

Pro slabozraké byla zakoupena do studovny regionálního oddělení televizní lupa. Knihovna dále zakoupila speciální software pro přístup na internet. Pro obsluhu těchto kompenzačních pomůcek jsou v knihovně speciálně školené pracovnice. Slabozrací čtenáři tyto pomůcky využívají poměrně málo. Chodí se s nimi do knihovny seznámit, proškolí se v jejich manipulaci. Na základě této zkušenosti si je zakupují domů, kde s nimi mohou nerušeně pracovat.

Fond Jihočeské vědecké knihovny obsahuje knihy se zvětšenými písmeny, které jsou poskytovány slabozrakým. Pobočka Jihočeské vědecké knihovny na Vltavě pořádá informativní besedy pro speciální třídy zrakově postižených základní školy Máj II.

Se zajímavou a účinnou pomůckou pro neslyšící, která by mohla být zahrnuta i do fondu veřejných knihoven, jsme se setkali ve Speciální škole pro sluchově postižené v Českých Budějovicích. Studenti vysokých a vyšších škol ve spolupráci se speciálními pedagogy vybrané knihy obsahově zjednodušovali

a opatřovali slovníčkem neznámých slov. Tyto knihy jsou velkou pomůckou pro prelingválně neslyšící, kteří přišli o sluch před vytvořením řeči. Tito neslyšící mají vlivem svého handicapu menší slovní zásobu a převažuje u nich konkrétní myšlení nad abstraktním. Jejich slovní zásoba je tak omezena, že takový jedinec není schopen přečíst knihu tak, jak je napsána pro intaktní jedince. Pro tyto účely byl přepsán např. Patnáctiletý kapitán (Jules Verne).

Městská knihovna v Kutné Hoře je členem kooperačního systému knihoven Středočeského kraje. Tato knihovna je pověřena výkonem regionálních funkcí.

Knihovna ve svém regionu poskytuje malým knihovnám pomoc při budování knihovnických fondů, poskytování výměnných souborů, poradenskou a konzultační činnost, vzdělávací pořady, pomoc při revizích fondů a dalších činnostech spojených s ochranou a jejich budováním. Také provádí statistiku knihovnických činností⁸.

4 Dětská oddělení knihoven

V každé knihovně nacházíme oddělení pro děti a mládež. Záleží na velikosti a možnostech knihovny i na tom, na co se knihovna i region specializuje a orientuje. V některých odděleních leží koberec a děti si zde mohou pohrát nebo si číst knihu. Za samostatné dětské oddělení se považuje takové oddělení, které má samostatnou místnost pro půjčování, výpůjční protokol a oddělené půjčovní hodiny (ve větších knihovnách i samostatného pracovníka)⁹.

V knihovnách se půjčují pohádky, leporela, báje a pověsti, poezie, divadelní hry, romány, povídky, sci-fi, fantasy, komiksy, populárně-naučná a naučná literatura pro děti a mládež. Někde můžeme najít knihy v cizím jazyce nebo dvojjazyčnou literaturu. Nejčastěji se jedná o literaturu anglickou, německou, romskou, slovenskou, polskou, ruskou, italskou a francouzskou.

Pro dětské i dospělé čtenáře bývá pořádán prodej vyřazených knih. Čtenáři si zde mohou za nízký poplatek zakoupit jakoukoliv vyřazenou knihu.

Oddělení pro děti a mládež navštěvují různé uživatelské skupiny. Jak název oddělení napovídá, chodí sem především děti a mládež. Kromě dětí navštěvují dětská oddělení rodiče, vychovatelé a učitelé, kteří jsou odpovědní za výchovu a vzdělávání dětí. Dalšími uživateli knihovnických služeb jsou školy a školní kluby, pro které se pořádají speciální akce.

Knihy zakoupené do knihovny zapisují pověřené pracovnice do elektronického katalogu knihovny. V knihovnách se využívají různé elektronické katalogy. V katalogu si čtenář může vyhledat knihy podle jména autora, názvu knihy nebo podle tzv. klíčových slov. Klíčová slova slouží pro jednodušší vyhledávání knih. Klíčové slovo může být slovo z názvu knihy nebo jde o slovo, které vystihuje obsah knihy. Každá kniha má svůj elektronický katalogový lístek, ve kterém je zaznamenán název knihy, jméno autora, ilustrátora, nakladatelství, počet stran, o kolikáté jde vydání. V lístku jsou vypsána klíčová slova a pomocí lístku zjistíme, ve kterém knihovnickém oddělení můžeme publikaci nalézt. Velkou výhodou elektronického katalogu je jeho přístupnost na internetu.

Čtenář si může doma přes internet knihu nalézt a zjistit, zda ještě není půjčená. Informativní pásma některých dětských oddělení učí dětské čtenáře orientaci v tomto elektronickém katalogu.

Zapsané knihy se opatří čárovým kódem, pak se ve velké většině knihoven balí do omyvatelných fólií a umístí se do knihovny (Zde máme na mysli nábytek pro ukládání knih), kde si ji čtenář může vzít a vypůjčit si ji.

Knihy jsou v dětských odděleních uspořádány podle literárních žánrů a věkových kategorií. Žánry a dětské kategorie bývají v každé knihovně rozdílně označovány (barevně, číslicí, písmeny). Knihy jsou tradičně řazeny abecedně podle příjmení autora.

Na základě návštěv různých knihoven jsme zjistili, že řazení beletrie se v některých knihovnách značně odlišuje. Naopak řazení literatury odborné je ustálené podle mezinárodního desetinného třídění (MDT).

Beletrie bývá rozdělena do tří základních skupin podle čtenářského určení. Každá skupina se zařazuje samostatně do zvláštních regálů.

1. skupina čtenářů od 6 do 9 let
2. skupina čtenářů od 9 do 12 let
3. skupina čtenářů od 12 do 15 let

Knihy určené předškolním dětem nebývají určeny věkovou skupinou a jsou uloženy ve speciálních samostatných regálech. Tato skupina „čtenářů“ je někde označována nulou.

Výpůjčky pro dospívající mládež jsou realizovány nejčastěji v dospělém oddělení, některé výpůjčky mohou být podle zájmu čtenáře prováděny i v oddělení dětském.

Na hřbetech knih bývají přilepeny štítky s prvními dvěma písmeny z příjmení autora, jedním písmenem nebo se můžeme setkat s čísly jednotlivých kategorií na štítku.

Odlišnost nenacházíme pouze ve značení hřbetů knih pro snazší hledání, ale už v samotném řazení. Některé knihovny mají v rámci dané čtenářské kategorie vnitřní dělení knih podle žánrů (viz Příloha).

Naučná literatura (jak už bylo řečeno) je řazena podle mezinárodního desetinného třídění (MDT) do deseti skupin podle oborů, přičemž má každá skupina v každé knihovně dané číslo, a to následovně:

- 0 Všeobecnosti
- 1 Filozofie
- 2 Religiozita
- 3 Společenské vědy
- 4 (neobsazeno)
- 5 Přírodní vědy
- 6 Užití sporty
- 7 Umění, sport
- 8 Literární věda
- 9 Zeměpis, dějiny, životopisy.

Dětská oddělení sdružuje organizace SKIP. SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků) organizuje některé celorepublikové akce pro děti, školení a akce pro knihovnice dětských oddělení knihoven, např. Webík, Anketu Suk, Noc s Andersenem, Jičín město pohádky, Kde končí svět a vzdělávací kurzy.

Knihovny nejsou ryze výchovnou institucí, ale pracovníci dětských oddělení se také svou měrou podílejí na výchově čtenáře. Děti se tu musí chovat slušně k sobě navzájem, ke knihovnicím, knihovníkům a dalším dospělým. Učí se, jak správně zacházet s knihou.

Některé knihovny pořádají výchovně - vzdělávací pásma zaměřená na slušné chování nebo lekce slušného chování.

Výchovu by měla zajišťovat především rodina. Dítě si z rodiny přináší vzorce chování, které si v dalším jednání s lidmi upevňuje. Některé nesprávné vzorce se mohou vhodným působením školy a dalšího okolí měnit a korigovat.

Kromě rodiny svým značným dílem ve výchově napomáhá i škola. Ve škole si děti osvojují nová pravidla chování. Dítě se učí podřizovat novým autoritám, nově je na něj přenášena odpovědnost za jeho práci a učení. Ve škole nastává nový režim a dítě se dále učí spolupracovat a kooperovat s novými spolužáky.

Kromě školy se dítě setkává s novými lidmi také ve školních družinách, v zájmových kroužcích, základních uměleckých školách, domech dětí a mládeže, knihovnách a dalších institucích.

Tyto instituce nově vstupující do života dětí se také určitou měrou podílejí na výchovném působení. Proto jsme se zde rozhodli uvést funkce výchovy mimo vyučování, které se v některých bodech vztahují i na veřejné knihovny. Jde o funkci výchovnou, zdravotní a sociální¹¹.

Knihovny, které jsme dosud navštívili naplňují funkci výchovnou i zdravotní. Umožňují dětem pobyt v příjemném prostředí. Vyskytuje se zde zdravotně nezávadný nábytek i hračky. Je zde dostatek prostoru pro různé činnosti. V Kutné Hoře nejen pro četbu, ale i přípravu do školy a různé hry.

Do knihoven si děti přicházejí půjčovat knihy, hrát si na počítači a zúčastňují se zde rozmanitých soutěží. Při takovéto návštěvě dochází k interakci s ostatními dětmi. Děti se musí učit komunikovat s vrstevníky a často i řešit drobné konflikty s nimi. Tuto dovednost si děti osvojují už ve škole. V knihovně se setkávají s dětmi z různých škol a dětmi různého věkového spektra. Mohou se zde setkat s dětmi se stejnými zájmy, např. o četbu, ale i jinými. Pak si mohou sdělovat své zkušenosti z těchto oblastí.

K nejčastějším konfliktům dochází u počítače. Děti mají problém se domluvit, kdo půjde první a jak dlouho tam bude. Jsou velmi netrpělivé a vzhledem ke své spontaneitě chtějí vše pokud možno hned a nechtějí čekat. Proto u těchto her musejí být knihovnicemi stanovena pravidla (časový limit apod.).

Sociální interakce neprobíhá pouze spontánně a mimoděčně. V mimoškolních zařízeních jsou pro děti a mládež organizovány nejrůznější činnosti. V knize Jiřiny Pávkové *Pedagogika volného času* jsou tyto činnosti rozděleny do šesti základních oblastí. Jsou to činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné a příprava na vyučování.

Pro odstranění únavy slouží psychicky a fyzicky nenáročné odpočinkové činnosti. Mohou mít různý charakter, je to např. klid na lůžku, procházky, popovídání nebo individuální zájmové aktivity jako třeba četba, hudební činnosti, výtvarné činnosti apod. Knihovny poskytují pro odpočinkovou činnost

jeden velmi důležitý prostředek, a tím je kniha. Na splnění odpočinkové funkce závisí samotný výběr knihy. Pokud si dítě vybere čtenářsky náročnou knihu, může dojít k opačnému účinku, a to k únavě. Ve starším věku už se ke knize vrátit nemusí, protože s ní měl negativní zážitek.

K odreagování slouží rekreační činnosti. Je dobré je provozovat venku. Sem můžeme zařadit především sport a sportovní činnosti. Tyto aktivity prováděné vrcholově nesplňují rekreační funkci.

Nejdůležitější součástí mimoškolního vyučování jsou zájmové činnosti. Zájmy jsou nejčastěji vyvolávány potřebami. Umožňují jejich uspokojování, tím ovlivňují jejich charakter a na základě nich mohou vznikat i potřeby další.

V předškolním věku u dětí převažuje zájem o činnost samotnou. V mladším školním věku ještě nejsou zájmy utvořeny, proto je třeba předkládat dětem různorodé činnosti. Výhodou tohoto školního věku je, že děti dychtí po nových věcech. Při realizaci těchto činností by se mělo pro zaručený úspěch využívat spontánní dětské hry. Jedná se o zcela přirozený projev tohoto věku.

Veškeré zájmy můžeme podle jejich zaměření dělit na zájmy společenskovední, přírodovědné, pracovní technické, tělovýchovné, sportovní a esteticko výchovné¹².

Knihovna všechny tyto zájmy podporuje. Zájem o některou oblast se může projevit, objeví-li čtenář na pultě zajímavou knihu. Je možné i vyhledávat publikace cíleně vztahující se k zájmu jedince. Máme na mysli beletrii i literaturu naučnou.

Do esteticko výchovných zájmů spadají i zájmy literárně - dramatické jako např. četba. Nejde pouze o četbu individuální, může to být i předčítání. Dále se mohou využívat i umělecké nahrávky, které by měly být uzpůsobeny věku dětí. Čím je dítě menší, tím by měla být nahrávka kratší a srozumitelnější.

V současné době děti často nevydrží u audio nahrávek. Knihovny se různými formami snaží i o rozvoj reprodukčních činností. Městská knihovna v Kutné Hoře se v minulosti podílela na recitačních soutěžích kutnohorského regionu. Poskytovala pro soutěž své prostory. Knihovnice zasedaly v porotě a některé pomáhaly dětem s výběrem soutěžních textů a s jejich realizací.

Významnou činností pro rozvoj dětského čtenáře a jeho čtenářství jsou pořádaná předčítání pohádek nebo dětských příběhů na půdě knihovny. Samo předčítání, jak už bylo řečeno, napomáhá propojování neuronů v mozku. Pozitivně působí na pozdější samostatné čtenářství dítěte.

Esteticko výchovné zájmy se mohou podporovat různými besedami s umělci. Tyto besedy v knihovnách se bohužel objevují velmi málo, protože se nedostávají finanční prostředky na zaplacení autorů.

V Městské knihovně v Kutné Hoře jsou rozvíjeny i slohové dovednosti dětí. Často jsou pro žáky základních škol vyhlašovány literární soutěže. Děti mají vymyslet pohádku, vyprávění nebo básničku na zadané téma. Je vhodné děti rozdělit do několika kategorií, protože slohová úroveň žáků jednotlivých postupných ročníků je různá. Po určitém čase se knihovnice sejdou a vyhodnotí nejlepší dílka jednotlivých kategorií. Druhou alternativou je to, že vítěze vyberou samy čtenáři. Vybrané a oceněné práce by se měly zveřejnit veřejnosti. To může motivovat další čtenáře pro zapojení do příští literární soutěže. Pro dospělé je to ukázka činnosti dětského oddělení. Je dobré, když se zveřejní více povedených dílek, protože takovéto zveřejnění je velkou odměnou pro autora literárního dílka. Knihovna může na literární soutěži spolupracovat i se školou. Zadaná témata se mohou zpracovat při hodině slohu nebo jiných hodinách.

Do esteticko-výchovné oblasti patří i výtvarné soutěže a činnosti podporující manuální zručnost dětí (ve škole by se toto dalo zahrnout pod pojem pracovní činnosti). Tyto soutěže rozvíjí jemnou motoriku dětí, jejich estetické citění. Děti si samy vybírají materiál i způsob zpracování zadaného tématu. Tím se částečně rozvíjí i jejich samostatnost a rozhodování. Samozřejmě záleží na věku dítěte. V mladším školním věku je potřebná jeho částečná stimulace. Dítě potřebuje a často i vyžaduje radu dospělého rodiče, učitele, vychovatele nebo i knihovnice.

Výše zmiňované sebeobslužné činnosti se zaměřují na péči o sebe a vlastní majetek. U dětí se pěstují základy hygieny, vhodného oblékání, návyky pro pořádek a jednání s lidmi. Při půjčování knih kladou knihovnice důraz na to, aby děti uklízeli knihy tam, odkud je vzaly. Knihovna zařazená na špatné místo se

velmi těžko dohledává a je tím pádem odepřena dalším čtenářům, kteří by o ni měli zájem.

Knihovnická práce napomáhá i přípravě na vyučování. Děti si v knihovně půjčují literaturu potřebnou do vyučování. Prostřednictvím literárně-tematických pásem pořádaných knihovnou se žáci netradiční formou seznamují s vyučovací látkou. Nejlépe se osvědčují didaktické hry.

V dnešním světě se bez znalosti práce na počítači pomalu neobejdeme. Představa, že dítě tyto znalosti zatím nepotřebuje a že stačí, až je nabude někdy později, je špatná. Dítě se učí mnohem snadněji než dospělí, proto by byla škoda tuto jejich schopnost opomíjet. Informatika by se měla vyučovat už na prvním stupni základní školy. Některé školy uvažují o jejím zavedení už od čtvrtého ročníku.

Velká část rodin počítače i internet doma vlastní, ale nejsou to všichni, a na to by se mělo myslet. Menší děti se zatím s počítači na prvním stupni setkávají velmi omezeně. V knihovnách mají možnost zahrát si hry na počítači, dostanou se tu na internet a mají k dispozici textové editory.

Ve školách ale i jiných zařízeních se mohou objevovat výukové programy, které napomáhají procvičování látky. Pak se můžeme setkat se simulační programy (modelují problémy jednotlivých oborů), didaktické hry, elektronické učebnice a encyklopedie. Tato funkce přípravy na výuku se tady uplatňuje pomocí počítače, který se zde uplatňuje jako pracovní nástroj. V počítači jsou rozličné programy, které pomáhají při práci jak knihovníkům, tak žákům. V knihovně se mohou seznámit s textovými editory, databázovými systémy, tabulkovými a grafickými editory¹³.

Výpočetní technika napomáhá i při získávání informací z počítačových sítí. Velkým pomocníkem pro všechny je internet. Za poplatek je čtenáři umožněn přístup na internet.

Výpočetní technika v knihovnách plní především funkci zábavní a relaxační. Tyto funkce mohou plnit různé hry. Tady je třeba dohlédnout na vhodnost výběru. Děti se u her pobaví a odreagovávají se od náročného školního procesu. Tuto činnost je potřeba také korigovat, aby dítě nesesedělo u počítače celý den a nezanedbávalo školní povinnosti. Není na škodu u dětí

vzbuzovat více zájmů. V knihovně se děti nejčastěji setkávají s počítačovými hrami, jako je Člověče, nezlob se, Lví král apod. Některé děti navštěvují knihovny, protože si chtějí zahrát hru na počítači. Postupem času si všimnou nějaké zajímavé knihy a přečtou si ji.

Výpočetní technika nám dále napomáhá uchovávat různá data a písemnosti. Můžeme si je uložit do počítače, CD aj. V současné době se na CD – Romech uchovávají nejrůznější tituly. V digitalizované podobě si můžeme zakoupit nebo zapůjčit v knihovnách nejrůznější encyklopedie, výukové programy nebo i počítačové hry, např. Kroniku lidstva nebo Panovníky českých zemích. Na některých CD – ROMECH jsou i audio nahrávky. Uživatel si může k požadovanému tématu nalézt celý článek nebo pouze obrázek.

V Národní pedagogické knihovně Komenského jsou uloženy učebnice pro základní i střední školy, komeniologické publikace a literatura pro děti a mládež od konce osmnáctého století po současnost. Historických učebnic zde bylo digitalizováno a uchováno již pře sedm set. Učebnice jsou uloženy na CD – ROMU. Tyto CD – ROMY jsou k případným zájemcům k dispozici¹⁴.

5 Základní funkce dětského oddělení

Dětská oddělní knihoven plní dvě základní funkce¹⁵, a to půjčování dokumentů a připravují pásma pro školy na podporu dětského čtenářství. Knihovny mohou pořádát i mimoškolní akce.

Děti si mohou v knihovně půjčovat literaturu samostatně nebo mohou požádat o radu knihovnice. Knihovnice pomohou dětem knihu nalézt nebo jim poradí, kterou knihu si půjčit. Knihovnice mají přehled, které knihy se více půjčují a co se dětem líbí. Dále mívají dobrý přehled o povinné školní četbě. Knih, které jsou častou školní četbou, se do knihoven nakupuje více výtisků.

Akce na podporu čtenářství se dají rozdělit do tří základních oblastí. Časté jsou akce pro školy, dále jsou pořádány mimoškolní akce a celostátní akce organizované Svazem knihovníků a informačních pracovníků. O některých těchto akcích se zmiňujeme v dalších kapitolách práce.

Pro školu jsou pořádána informační pásma, která spadají do tzv. informační výchovy. Cílem takové výchovy je naučit čtenáře samostatné orientaci v informační instituci, samostatné a efektivní práci s dokumenty a informacemi¹⁶.

Informační pásma seznamují děti různými formami a způsoby s místní knihovnou, s prací této knihovny, službami. Tato pásma se nejčastěji konají přímo v knihovně, v jejím dětském oddělení. Mají motivační a seznamovací charakter. Zkušenosti knihovnic dokládají, že po těchto seznamovacích akcích se do knihovny přihlašuje několik nových čtenářů¹⁷.

Kromě informačních pásem knihovny pořádají i literární pásma. Tato pásma se většinou konají ve škole. Jsou zaměřena na jednotlivé spisovatele, ilustrátory a významné osobnosti naší historie.

Kromě literárních pásem si škola ještě může objednat např. tematická pásma vhodná pro hodiny prvouky, vlastivědy, přírodovědy, dopravní výchovy. Oblíbená jsou velikonoční a vánoční pásma.

Pro zájemce jsou připravovány mimoškolní akce. Tyto akce nejsou školou povinné a jejich účast je zcela dobrovolná. Děti si mohou vybrat z různých

oblastí. Knihovny pořádají pro zájemce různé literární, výtvarné nebo znalostní soutěže. Při některých knihovnách jsou dokonce zřizovány dramatické nebo čtenářské kroužky.

Při působení na čtenáře se využívá velké množství metod. Metody působení na čtenáře bychom mohli rozdělit do dvou základních oblastí. První skupinu tvoří metody individuálního působení, kam patří rozhovor se čtenářem, řízení četby a informativní výchova¹⁸.

Druhou skupinu tvoří metody skupinové práce předčítání, beseda, diskuze, vyprávění a výklad, literární večer nebo literární pásmo, knihovnická lekce, exkurze, výstavy, knihovnické plakáty a nástěnky, zábavné formy práce, přednáška, čtenářská konference a práce s aktivisty¹⁹.

Použití vypsanych metod individuální práce se mohou lišit v závislosti na zaměření nebo i velikosti knihovnické instituce. Některé tyto metody se mohou použít i v rámci skupinové práci, např. při besedě vidíme nutnost použití metody rozhovoru.

Rozhovor se uplatňuje především při zápisu nového čtenáře do knihovny²⁰. Čtenář by se měl od pracovnice dozvědět, jaké služby mu instituce nabízí. Knihovnice mohou vést rozhovor se čtenářem při půjčování, vybírání a vracení knih. Rozhovor se velmi často využívá i při pásmech pro děti ve školách a knihovnách. Jak už je zmiňováno výše, rozhovor se tedy uplatňuje i v rámci skupinové práce. Rozhovor je třeba si dobře promyslet. Je dobré si předem připravit otázky. Nutné je si ujasnit cíl rozhovoru, kam chci děti navést, co chci vyzdvihnout apod.

Při řízení četby je třeba vycházet ze čtenářových zájmů²¹. Knihovník může napomáhat čtenáři s výběrem knih tak, aby navazovala vybraná kniha obsahově nebo žánrově na knihy již přečtené. Některí knihovníci znají dobře potřeby a čtenářský zájem některých návštěvníků knihovny a jsou schopni jim předložit vyhovující publikace. Formou řízené četby je individuální plán četby, který může učitel nebo knihovník sestavit pro konkrétní dítě²².

Obsahem informativní výchovy je poskytnout čtenáři návod, jak vyhledávat v katalogu (Dnes je aktuální vyhledávání v elektronickém katalogu. Nejčastější jsou knihovnické katalogy Lanius a Clavius.) Dále poskytuje čtenáři

informace z oblasti bibliografické (o vnějších i obsahových znacích dokumentů), personální (o životě a díle různých osobností), orientační (o informačních institucích, službách, katalozích apod.)²³.

Jak už bylo řečeno, knihovny se zaměřují na informativní výchovu tak, že pro děti sestavují informativní besedy. Děti se v nich učí pracovat s knihovnickým katalogem. Knihovnice je seznamují s tříděním literatury a jejím uspořádáním. Tyto besedy jsou uskutečňovány formou rozhovoru a hrových aktivit, např. soutěží.

Při knihovnických lekcích získávají děti poznatky o knihách a práci s nimi. Za knihovnickou lekci nemůže být považována jednorázová exkurze, knihovny²⁴. Knihovnické lekce by se měly uplatňovat v rámci literární výchovy nebo při hodinách čtení na základních školách. Tyto lekce se mohou dále uplatňovat ve čtenářských a dramatických kroužcích, jejichž náplní je práce s knihou a uměleckým textem. Děti by se mohly zároveň učit, jak s těmito jednotkami pracovat, jak se o ně starat, kde a jakým způsobem je vyhledávat.

Práce s dětmi vyžaduje velmi mnoho zajímavých a poutavých nápadů. Čím je dítě mladší, tím více by se v připravovaných akcích měly objevovat zajímavější formy práce. Do nich se zařazují: maňásková a loutková divadla, promítání filmů, soutěže (literární, recitační, výtvarné, vědomostní), hádanky, křížovky, literární kvízy, doplňovačky, hry, rébusy, pokusy, dramatizace apod.

Další metodou působení na čtenáře je předčítání, které může být využito jako metoda samostatné práce, ale častěji bývá doplňkem metod jiných, např. besed, přednášek, literárních pásem apod²⁵. Předčítání spočívá v uměleckém podání poezie i prózy. Přispívá k estetické a citové výchově a pomáhá tříbit kulturu mateřského jazyka. K motivaci přečíst si knihu přispívá, když při předčítání knihovnice nepřečte zápletku napínavého děje. Dítěti nezbude nic jiného, než se vydat do knihovny, knihu si vypůjčit a přečíst.

Vhodné propojení literárních ukázek se uplatňuje v literárním pásmu. Při jejich prezentaci se využívá předčítání nebo umělecký přednes.

Propagační nebo diskusní metodou působení na čtenáře jsou besedy²⁶. Propagační beseda seznamuje čtenáře s knihovním fondem. Bývá formou přednášky s předčítáním ukázek, zodpovídáním dotazů účastníků nebo diskuzí.

Při diskusní besedě je vhodný menší počet účastníků. Měla by se pořádat pro děti přibližně stejného věku. Pro zpestření se do ní může zařadit předčítání nebo audiovizuální záznam.

Pro děti zajímavou formou jsou i exkurze. Může to být exkurze do knihovny, tiskařské dílny, nakladatelství apod. Exkurze do knihovny má především propagační charakter. Děti se při nich seznamují s prostředím knihovny a s nabízenými službami. Tyto exkurze mají např. podle knihovnic jihočeské vědecké knihovny i motivační charakter. Po návštěvě knihovny školní třídou se pravidelně zapisuje kolem pěti čtenářů.

Další propagační formou jsou knihovnické plakáty nebo nástěnky. Jedná se o formu názornou. Obě tyto formy mají také informativní funkci. Vedení knihoven je mohou svěřit profesionálním výtvarníkům nebo aranžérům, kterým řeknou svou představu, a co by měli obsahovat apod. Pověřený profesionál pak předloží návrhy a domluví se s vedením na realizaci.

Především nástěnky si budují knihovnice samy. Nejčastěji obsahují informace o knihovně. V dětských odděleních na nástěnkách visí informace o pořádaných soutěžích nebo jejich výtvarné produkty, Mohou tu být i fotografie z nejrůznějších akcí a informace o činnostech kroužků fungujících při knihovně.

Na vytváření plakátů se mohou podílet i děti. Ve školách se často ve výtvarné výchově kreslí nebo malují návrhy plakátů na výstavy, karnevaly, divadelní a filmová představení. Velmi časté jsou i návrhy na přebal knihy, které by se mohli objevit i na nástěnce v knihovně.

Na propagaci dětského čtenářství Svaz knihovníků a informačních pracovníků nechal vytvořit tři plakáty. Jednalo se o moderní reklamní zpracování knih Stařec a moře, Jana Eyrová a Zločin a trest. Plakáty měly čtenáře staršího školního věku a adolescenty přilákat ke čtení světové klasiky. Žákům osmých ročníků druhého stupně se plakáty líbily, ale po rozhovoru přiznali, že by knihy stejně nečetli.

Při přípravě besedy si musí knihovník rozmyslet úvod, vybere ukázky k předčítání, sestaví průvodní text. Do programu besedy se může zařadit i soutěž nebo výstava knih, o kterých se bude hovořit. Důležité je to, aby si organizátor vyčlenil dostatečné množství času pro otázky zúčastněných.

Součástí besedy může být i diskuse, která bývá také považována za samostatnou formu práce. Může být vedena knihovníkem, informačním pracovníkem nebo na danou problematiku přizvaným odborníkem (spisovatel, ilustrátor, knihkupec, tiskař, kronikář, historik, redaktor, vydavatel aj.). Diskuze by neměla příliš odbíhat od daného tématu. Delší dobu před diskuzí je možné účastníkům doporučit k prostudování literaturu, článek, literární úryvek apod.

Zajímavou a motivační metodou je vyprávění. Vyprávění je způsob, kterým sdělujeme své poznatky, vědomosti, zkušenosti, zážitky. Hodí se spíše pro mladší děti. Zajímavé vyprávění o obsahu knihy nebo jejím autorovi může v dítěti vzbudit zájem o bližší seznámení s knihou. Tato metody se velmi hodí i do školního vyučování. Úplně se nabízí v kombinaci s předčítáním ukázky z knihy nebo s jejím přednesem. Po přečtení knihy se může vést se čtenářem rozhovorem nebo čtenáře motivovat k vyprávění jejího děje.

Starším dětem je určen výklad, protože jde o náročnější formu sdělení, který může být stejně napínavý a poutavý jako vyprávění²⁷. Náročnost výkladu je třeba přizpůsobit věku dětí, složení skupiny i danému tématu.

Výstavy patří k názorným formám propagace. Mohou být krátkodobé, nebo dlouhodobé. Některé knihovny nemají dostatečné prostory pro samostatnou výstavu, proto vystavují exponáty na chodbách knihovny.

Výstavy mají rozličný charakter. Mohou obsahovat malby, kresby, grafiky malířů nebo ilustrátorů. Vystavovány bývají i kresebná díla dětí z nejrůznějších soutěží. V knihovnách mají své místo i výstavy putovní. Bývají mezinárodního, regionálního nebo místního charakteru.

Některé knihovny se zabývají prací s aktivisty. Do tohoto okruhu jsou zařazovány rozličné kroužky, o kterých bude blíže pojednáno v dalších kapitolách diplomové práce. Některé knihovny s dětmi provozují zvláštní aktivitu, a to vydávání vlastního časopisu za přispění čtenářů.

Složitějšími formami práce v knihovnách jsou přednášky a čtenářské konference. Tyto dvě práce se čtenářem se na prvním stupni neuplatňují, proto se o nich zmiňujeme pouze okrajově. Přednášku vede spíše přizvaný odborník, který se na přednášené téma specializuje. Ze sledu přednášek a referátů se skládají čtenářské konference, které se pořádají především pro starší čtenáře.

Neměli bychom zapomínat, že po každém působení na čtenáře, po nějaké knihovnické akci apod. by mělo následovat její zhodnocení. K tomu nám slouží tzv. reflexe. Když sami provádíme hodnocení své vlastní činnosti, hovoříme o tzv. sebereflexi. Reflexe slouží pro zpětnou vazbu prováděné činnosti. Pomáhá nám nalézt a uvědomit si případné chyby a předcházet jim.

Metod a forem reflexe je velké množství. Knihovnice mohou použít metodu sebereflektujících otázek. Knihovnice si pokládají otázky, na které si mohou samy odpovědět, např. byl splněn cíl akce, byla předpokládaná účast, co si děti odnesly.

Velmi vhodnou a mnohde využívanou metodou je pozorování vlastní činnosti pomocí videozáznamu.

Méně využívaným zdrojem informací o činnosti je dotazník. Dotazník si může knihovna sestavit sama. Otázky jsou pokládány podle toho, kterou oblast chceme zkoumat nebo zlepšovat.

Na reflexi se nemusí podílet pouze osoba, která danou činnost prováděla. Hodnocení činností provádějí i další spolupracovníci nebo vedení instituce. Zpětnou vazbou dobře udělané práce může být větší počet zapsaných čtenářů.

6 Charakteristika věkových kategorií mladých čtenářů

6. 1 Předškolní věk

Děti předškolního věku se začaly jako samostatná kategorie čtenářů knihoven prosazovat asi před třiceti lety. Přestože vlastní čtenářský vývoj dítěte začíná až po zvládnutí techniky čtení, tedy po sedmém roce. Základy tohoto vývoje je nutno položit už v předškolním věku mezi třetím. Až šestým rokem. Jelikož většina dětí tohoto věku ještě neumí samostatně číst, hovoříme o předčtenářské etapě dětského čtenářství²⁸.

Klíčovým bodem vývojového procesu lidského jedince je věk tři let, ve kterém dochází k postupnému útlumu instinktivních projevů a jejich přeměně ve vypěstované návyky²⁹. Prudce se rozvíjí představivost a paměť. V tomto věku by se mělo dítě seznamovat s knihou. Je ověřeno, že dítě, kterému již od tří let rodiče čtou, má daleko snazší cestu ke zvládnutí techniky čtení i četbě jako intelektuálnímu procesu.

Čtenářský vývoj začíná u obrázkových leporel. Text představuje doplněk k výtvarnému ztvárnění obsahu a pokračuje přes říkadla se snadno pamatovatelnou a libozvučnou skladbou až k jednoduchým pohádkám a příběhům.

Obrázková leporela by se měla dětem do rukou dostat co nejdříve, zhruba před koncem prvního roku. Je to především proto, že prohlížení a předčítání je jedinečným prostředkem, jak dítě učit mateřskému jazyku.

Leporelo říkáme lepenkové skládance, na které jsou jednoduché obrázky a krátké říkanky. Obdobou klasického leporela jsou knihy obsahově podobné, jejichž listy jsou také z lepenky, ale jsou svázané ve hřbetě jako opravdová kniha³⁰.

Obrázkové knihy a leporela se hned nedávají dětem do rukou. Je dobré, když si rodič posadí dítě na klín, knihu položí na stůl a pomalu obrací listy knihy. Dítě tedy před sebou vidí pohybující se předmět, který upoutává jeho

pozornost. Pozornost dětí přitahují knihy, z jejichž stránek obrázků vystupuje a je možné pomocí papírového mechanismu s postavami hýbat.

Při prohlížení leporela nemusí dospělá osoba obrázků pouze popisovat, může dítěti dávat jednoduché příkazy a otázky. Přirozeně se tak rozvíjí slovní zásoba. Postupně se dítě učí s knihou zacházet, manipulovat s ní, otáčet stránky, uklidit na vyhrazené místo apod³¹.

V obrázkových knihách bývají obrázky doprovázeny i drobnými rytmickými říkadly, které Miluše Havlíková nazývá prvními hračkami ducha. Stejně jako leporela a obrázkové knihy napomáhají říkadla rozšiřování slovní zásoby. Již malé dítě, které ještě neumí pořádně mluvit, dokáže napodobit rytmus říkanky a snaží se napodobovat i slova, aniž by rozumělo jejich smyslu. Obrázky poskytují dítěti vizuální obraz, kdežto přednes lidové slovesnosti dospělým rozvíjí sluchové vnímání dítěte a příznivě formuje jeho budoucí řeč³².

Výběr literatury rodičem pro předškolní dítě je velmi důležitý: jednak formuje jeho vkus, je důležitý pro rozvoj představivosti. Hlasitým předčítáním se příznivě formuje vývoj dětského mozku. Dítě je lépe připraveno pro život a dříve než ostatní děti si osvojí návyk samostatného čtení pohádek³³.

Existují představy, že video a film na dítě působí intenzivněji než poslech. Při televizním promítání dochází k velmi rychlému střídání obrázků (20 – 24 obrázků za vteřinu), takže neurony nemají dost času se propojovat, jako je tomu u předčítání nebo poslouchání pohádky z nějakého zvukového média. Nejde o čtení čehokoliv. Aby četba byla účinná, musí jít o delší texty. Čím jsou kratší, tím více jsou vytrženy z kontextu příběhu nebo knihy. Proto má tím větší význam četba rozsáhlejších, více či méně uzavřených celků pohádek, mýtů, příběhů apod. Dítě se pak učí vědomí souvislosti³⁴.

V tomto období je u dětí velmi oblíbená lidová a autorská poezie s pravidelným rytmem (říkadla, rozpočítadla, popěvky, hádanky). Děti rády poslouchají pohádky, jednoduché příběhy z dětského života, rády si prohlíží obrázkové knihy, leporela³⁵. V poslední době se pro děti tohoto věku vydává stále více knih s hračkou. V knihách mohou být gumové hračky (zvířátka, postavičky), které knihou provázejí. Kničky – hračky mohou být určeny k vybarvování, vystřihování, lepení nebo skládání. Dále se na knižních pultech

objevují knihy ve formě divadélka. Papírové postavy vystupují ze stránek. Dokonce je možné ovládání postav jednoduchými papírovými mechanismy.

Těžištěm práce s knihou by měla být především rodina a v návaznosti na ni i mateřská škola. Podíl knihovny na výchově předškolních dětí by měl spočívat v nabídce vhodné literatury rodičům a ve spolupráci s mateřskou školou na úseku literární výchovy.

V dětských odděleních se mohou na propagaci literatury pro děti předškolního věku instalovat výstavky a regály leporel, lidové slovesnosti a obrázkových knih vhodných k předčítání. Na propagaci nových knih mohou v knihovnách viset přitažlivé plakáty. Pokud tento plakát bude pro dítě zajímavý a upoutá ho, poprosí rodiče, aby mu knihu vypůjčili a doma předčítali.

Knihovnice mohou ve spolupráci s učitelkami mateřských škol připravovat pro děti besedy a pásma o knihách, knihovně, spisovatelích. Besedy a pásma napomáhají pokládat základy pravidelné četby a správného zacházení s knihou. Tyto návyky je třeba dále upevňovat v rodině a v mateřské škole.

Besedy a pásma se uskutečňují v knihovnách v dětských odděleních, nebo pokud je knihovna velmi daleko od mateřské školy, mohou knihovnice s připravenou besedou navštívit příslušnou mateřskou školu. Navíc mohou paní učitelky propojit cestu do knihovny s dopravní výchovou nebo mohou děti seznamovat s památkami města apod.

6. 2 Mladší školní věk

Mladší školní věk zahrnuje děti prvního stupně, tedy děti šesti až desetileté. V chování, prožívání, myšlení žáka prvního a pátého ročníku je viditelný rozdíl, proto žák prvního ročníku preferuje jiné žánry než žák ročníku pátého. Můžeme si tedy toto období rozdělit na první a druhou fázi čtenářské etapy mladšího školního věku. Do první fáze zařazujeme děti šestileté až osmileté a do druhé fáze děti devítileté až desetileté. Vývojová psychologie označuje žáky prvního stupně jako prepubescenty³⁶.

V šesti letech přichází dítě do školy. Většina z nich už je natolik vyspělá, že je schopna samostatné intelektuální činnosti. Po sedmém roce začíná samostatné období vývoje dětského čtenářství.

Než se dítě naučí samotné technice čtení, je potřeba se zaměřit na rozvoj řeči žáka a na jeho fonemický sluch (tj. schopnost rozlišovat hlásky ve slovech). I když dítě, které přichází do základní školy, již mluvit dovede a jeho výslovnost by měla být na dobré úrovni, je třeba jeho řečové dovednosti dále rozvíjet. Dítě, které má problémy s výslovností nějaké hlásky (nejčastěji to bývá r), navštěvuje logopeda. Knihovnice se na takové jazykové přípravě podílejí již od mateřské školy. V knihovnických a informačních pásmech je vyhrazen dostatek prostoru na řečovou přípravu. Knihovnice vedou s dětmi rozhovory o knihách, nad obrázky a zařazují různé soutěže na rozvoj smyslů a celkové osobnosti dítěte. Tuto přípravnou fázi nazývá pan docent Jaroslav Toman předslabikářovým obdobím. Další období nazývá obdobím slabikářovým, kdy se ve škole zaměřují na analytickou a syntetickou práci se slovy. Toto období přechází v poslabikářové období. Dítě čte nejprve sekaně a postupně si osvojuje dokonalejší techniku čtení a dochází k vázanému slabikování, které je nezbytným předpokladem pro celostní čtení slov.³⁷

Čtenář si postupně osvojuje čtenářské návyky. Čtenářské návyky jsou způsoby, kterými čtenáři zacházejí s knihou. Čtenářským návykem je např. způsob četby. Někdo čte v sedě u stolu, jiný raději v leže na koberci.

Dalším návykem je např. tempo čtení, které se úměrně zvyšuje v závislosti na věku čtenáře. Při školní výuce se postupně přechází od čtení hlasitého ke čtení tichému, které převládá po zbytek života jedince. Při výuce tichého čtení musíme dohlédnout, aby si dítě současně nezafixovalo pohyby úst, které brzdí tempo čtení. Dalším negativním návykem je bezmyšlenkové čtení, které se dá pevnou vůlí, soustředěností a tréninkem odstranit³⁸.

Celý čtenářský proces má význam jedině tehdy, když jedinec porozumí čtenému textu, umí si z něj vzít informace. Literární texty mohou čtenáře oslovovat v pozitivním i v negativním slova smyslu. Účinky četby mohou být rozmanité jak podle povahy čtenáře, tak podle povahy knihy.

Četba přináší čtenáři určité informace, které může využít v praxi při řešení problémů. Tyto informace nám může poskytovat jak beletrie, tak literatura naučná, která nám přináší informace z různých okruhů lidského vědění. Díky četbě se může jedinec identifikovat s nějakou sociální skupinou nebo jedincem. Čtenář se může díky literatuře dozvědět odpovědi na některé jeho otázky. Literatura formuje postoje, názory, může utvrzovat jedince v jeho přesvědčení. Jestliže literatura obohacuje čtenářovo duševní nitro estetickým prožitkem, hovoříme o jejím estetickém působení. Některé druhy literatury se píšou, aby přímo působily na nitro čtenáře. Jeho autor chce, aby dílo plnilo estetickou funkci³⁹. Nejčastěji tuto funkci naplňuje dnes méně čtená poezie. Dále tuto funkci plní některé knižní tituly beletrie.

Pro některé čtenáře je četba formou odpočinku a relaxace. Pro takového čtenáře plní literatura funkci odpočinkovou. Jde převážně o beletrii. Někteří lidé se dovedou příjemně odreagovat u literatury faktu nebo u literatury naučné. Knihy dovedou i léčit duši čtenáře, proto knihy plní i psychoterapeutickou funkci. Někteří lidé se totiž díky knihám dovedou zbavit a vypořádat se s vnitřními konflikty. Na tomto principu je založena i biblioterapie, tedy léčba knihou.

V prvním a ve druhém ročníku je žák při čtení více zaměstnáván samotnou technikou čtení než obsahem čteného. Žák sice chápe složitější věty předávané ústní formou, ale postupně se musí naučit prostřednictvím jednoduchých vět ze slabikáře pochopit obsah přečteného. Jako cvičné texty mohou posloužit leporela, s kterými žák pracoval v předškolním věku. V tomto období se funkce leporel výrazně mění⁴⁰. Zatímco u dítěte předškolního věku mělo funkce poznávací, sloužilo k rozšiřování slovní zásoby a rozvoji samotné řeči, u žáka mladšího školního věku napomáhá k nacvičování techniky čtení. K procvičování prvopočátečního čtení se hodí, protože obsahují jednoduché věty, melodické rýmy. Především mají velká písmena a přehlednou úpravu. Samotné čtení není ovšem efektivní bez zpětné vazby, kterou by měli zajišťovat dospělí prostřednictvím rozhovoru o přečtené pasáži nebo článku.

Dalším takovým cvičným materiálem mohou být kromě leporel obrázkové knihy s jednoduchými texty, krátké příběhy o zvířátkách nebo pohádky, proto by se v knihovnách i tyto knihy měly nabízet dětem na začátku školní docházky.

Mezi vývojovými obdobími nelze vidět ostrou hranici, kterou nelze překročit. Děti předškolní i malí školáci mají rádi stejné knihy. Za všechny zde uvádíme knihu britské spisovatelky Joanne Kathleen Rowlingové Harry Potter. Tato kniha původně určená dětem oslovila širokou čtenářskou obec. Dnes ji čtou i dospělí čtenáři. Po celé světě proběhla potteromanie. Milovníci Harryho Pottera se mohou setkávat na nejrůznějších internetových stránkách, např. www.potterharry.net/index.php. Velkou zásluhu na tom má její filmové zpracování. Popularitě některých knih opravdu napomáhá jejich zfilmování. Čtenáři si často knihy půjčují až po shlédnutí filmu nebo seriálu, jsou to např. Letopisy Narnie, cyklus Správná pětka, Pipi Dlouhá Punčocha, Mach a Šebestová, Rákosníček, Krteček.

Zájem o knihy se orientuje na klasické i moderní dětské pohádky, příběhy o dětech a se školní tematikou, na knížky s přírodní tematikou a zhruba kolem devíti let přibývá k těmto okruhům dobrodružný žánr, který v četbě malých čtenářů dominuje až do dospělosti. U dívek se místo dobrodružné četby uplatňuje spíše kniha s dívčí hrdinkou a tzv. dívčí romány⁴¹.

Knihy pro tuto čtenářskou kategorii mají zcela dominující textovou povahu, i když uspořádanou do obsahových kratších celků. Jsou bohatě doprovázené ilustracemi, které plní kromě estetické funkce také funkci doprovodnou (doplňují a vysvětlují text).

V tomto období děti poprvé samostatně přicházejí do knihovny, vytváří si nové čtenářské a hygienické návyky. Takovému dítěti je třeba se více věnovat, aby se u něj vypěstoval zájem o četbu. Přijetí dítěte v tomto novém prostředí často závisí i na jeho dalším vztahu k četbě a knihovně.

Pokud dítě v minulosti knihovnu nenavštívilo, je třeba s ním knihovnu projít a seznámit ho s jejími možnostmi. Dítě by mělo být seznámeno s počtem knih, které může na daný časový limit vypůjčit. Dobré jsou kartičky, do kterých si může dítě vyplnit, kolik má půjčeno knih a do kdy. Ty jsou k dispozici např. na knihovnickém pultu v Českých Budějovicích. Někde knihovnice dětem vytisknou seznam vypůjčených knih.

Ve druhé fázi mladšího školního věku zájem některých dětí o četbu stoupá a vyhraňují se jejich čtenářské zájmy. Objevuje se i zájem o četbu populárně

naučných publikací v závislosti na utváření zálib. Tyto knihy ovšem v dnešní době supluje internet, na němž si děti mohou, pokud mají možnost, dohledat plno zajímavých informací, které mohou být aktuálnější než četba zastaralých knih. Je třeba děti naučit si tyto informace vyhodnotit, protože na některých internetových stránkách jsou informace nepřesné nebo zkreslené.

V četbě beletrie se kromě dobrodružné literatury dostává do popředí literatura s vojenskou a historickou tematikou⁴². U těchto dětí se začínají vyhraňovat zájmy, které se odráží i ve výběru knih. Je samozřejmé, že pokud kniha dítě nebaví, tak ji odloží. Při samotném výběru knih tedy napomáhají knihovnice, které by měly dostatečně znát knižní fond knihovny a měly by být schopny dítěti poradit. Nemysleme tím, že by knihovnice měla přečíst všechny knihy, které jsou v jejím oddělení. Zálibou se může stát samotná četba. Pokud čtení dítě nebaví, tak nečte. Uhasnutí čtenářského zájmu žáků může zapříčinit i nevhodné řízení hodin čtení na základní škole. Setkali jsme se s jednou pátou třídou, ve které žáci celé hodiny čtení četli pouze povinnou četbu. Děti byly velmi znechuceny, nedávaly pozor. Pouze si našly odstavec, který budou číst právě ony. Po přečtení nedokázaly reprodukovat obsah přečteného.

U dětí se objevuje potřeba sdělovat své zážitky z četby. Proto by bylo dobré v knihovně zřizovat nástěnky nebo katalogy přečteného, kam by se mohly děti vyjádřit. Existují internetové servery, kde děti mohou debatovat o knihách nebo kam mohou posílat své zážitky z četby knihy.

6. 3 Starší školní věk

O období staršího školního věku se zde zmiňujeme velmi omezeně, protože toto období již není oblastí našeho zkoumání.

Zde se jedná o děti navštěvující druhý stupeň základní školy. Jde o kategorii velmi problematickou, protože jde o děti v období puberty. Dospívající si začíná uvědomovat své postavení ve společnosti a začíná mít zájem, aby se s ním jednalo jako s dospělým.

Zájmy pubescenta se už velmi výrazně vyhraňují. Rozdíly jsou i mezi pohlavími. Chlapci upřednostňují spíše dobrodružnou nebo vědeckofantastickou prózu. Dívky si raději vybírají prózu s dívčí hrdinkou⁴³.

V tomto období se mládež postupně začíná orientovat na četbu pro dospělé.

Stejně jako pro děti mateřských škol pořádají knihovnice pro žáky základních škol různé informativní, tematické a jiné besedy.

Úkolem působení na žáka základní školy je vypěstovat u něj schopnost využívat literaturu k prohloubení znalostí, rozvíjení osobních zájmů a hodnotného využívání volného času. V dnešní době existují rozmanité knihovnické služby, Žáci by tedy o nich měli být informováni a dále by se u nich měla vypěstovat schopnost tyto služby využívat.

Dalším úkolem knihovnických pásem a knihovnického působení je naučit žáky samostatné orientaci ve fondu knihovny s využitím elektronických katalogů (dnes je velmi rozšířený knihovnický katalog Clavius, který nahrazuje elektronický katalog Lanius). Elektronický katalog zabezpečuje snadnou orientaci v knihovnickém fondu. Po vyhledání příslušné publikace v katalogu je ihned vidět, zda je kniha vypůjčen. Pokud je kniha k dispozici v knihovně, katalog napovídá, ve kterém oddělení knihovny ji může čtenář hledat. Katalog je přístupný na počítačích v knihovně nebo na internetových stránkách příslušných knihoven.

Knihovny přispívají k tomu, aby žáci zvládli techniku práce s textem, techniku výpisků z literatury a poznámek pro vlastní potřebu. Dnes se nejedná pouze o výtahy z literatury, ale také z internetu a vhodné nakládání s těmito informacemi. Úkolem je také naučit hledat na internetu, zvládat stahování informací a jejich přenos a tisk.

6. 4 Dětsí čtenáři jiné národnosti

Se vstupem České republiky do evropských struktur a migrací obyvatelstva vyvstávají před pedagogickými pracovníky nové problémy s výukou a integrací dětí, jejichž mateřským jazykem není čeština.

Knihovny mohou v tomto procesu hrát významnou roli. Pro děti jsou přínosné besedy s lidmi jiné národnosti. Na základě těchto besed si mohou děti uvědomit některé odlišnosti v mentalitě a chování cizího etnika. Především navenek vyjdou i jeho potíže. Bylo by dobré, kdyby si děti pod citlivým vedením uvědomily, že pro jejich spolužáky mohou být odlišnosti překážkou v interakci s nimi. Ideálem by bylo, kdyby děti pomohly vrstevníkům z cizojazyčného prostředí odstranit komunikační bariéry.

Knihovny poskytují pro rozvoj slovní zásoby čtenářů dvojjazyčné knihy. Je i nutné, aby děti se děti jiné národnosti nevyčleňovaly ze skupiny. Naopak by se jim měla věnovat větší individuální péče.

Problémem bývají děti z romských rodin. Znájí češtinu omezeně. Nutná je komunikace s rodinou. Možné je získat romskou rodinu přípravou zvláštních úkolů, v nichž budou děti vynikat a najdou v nich zalíbení. Protože romové mají ke vzdělání zcela odlišný přístup a mají celkově jinou kulturu. Provádí se rodičovská osvěta. Rodič by se měl dozvědět, že jeho dítě potřebuje klidný koutek a prostor pro přípravu do školy, na četbu apod.

Do knihovnických fondů jsou zařazeny i knihy dvojjazyčné. Název těchto knih napovídá, že knihy jsou psány ve dvou jazycích. Na jedné stránce je cizojazyčný text a na stránce vedlejší jeho překlad.

V Městské knihovně v Kutné Hoře jsme našli Romské pohádky, které se v originále jmenují Romane pyramida. Jejich autorkou je slovenská autorka Elena Lacková. Knihu ilustrovali žáci druhého stupně základní školy v Jarovicích. U nás toto první vydání vyšlo v roce 1999. V knihovnách jsou především překlady romských pohádek a pověstí. Tato kniha byla pořízena v rámci projektu Rozmanitost do knihoven, který byl financován vládou České republiky v rámci kampaně proti rasismu.

Romské dvojjazyčné knihy se nacházejí i ve fondu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Kromě výše zmiňovaných Romských pohádek Eleny Lackové zde mají např. Chaben andal romaňi kuchyňa neboli Recepty romské kuchyně. Na jejím zpracování se podíleli manželé Flora a Jan Horváthovi a Zuzana Brázdová. Kuchařka obsahuje dvanáct tradičních romských receptů. Recepty jsou upraveny tak, aby splňovaly podmínky zdravé výživy. Kniha byla vydána pod záštitou Ministerstva zdravotnictví v rámci projektu „ Jak jíst zdravě – Sar te chas sastes. “ Ve fondu hudebního oddělení je pro zájemce k dispozici audio nahrávka Romské pohádky z roku 1992.

V dětském oddělení téže knihovny mají knihu Hany Doskočilové O Mamě Romě a romském pámbíčkoví. Autorka převyprávěla „ dvanáct romských přikázání, jak je svým dětem vypravují romské maminky. “ Kniha samozřejmě začíná od stvoření světa. A mohou si je přečíst čtenáři od osmi let. Za tuto knihu získala Hana Doskočilová v Anketě SUK Cenu učitelů Za přínos k rozvoji dětského čtenářství. V oddělení pro dospělé si mohou čtenáři vypůjčit Romské pohádky, které sebrala a přeložila Milena Hübschmannová. Jde o sbírku romských lidových pohádek a povídek. Jde sice o pohádky, ale ty jsou určeny především pro dospělé. Poslední dvě jmenované knihy nejsou zpracovány dvojjazyčně, jde o převyprávění.

Další dvojjazyčná kniha tentokrát v anglickém jazyce, vyšla v roce 2005. Napsala ji Ivona Březinová a ilustroval Zaur Deisadze. V českém jazyce se jmenuje Mít tak psa, v anglickém jazyce „To have a dog“. Vydání je věnováno všem dětem a zvířatům bez domova. Kratičké české a anglické vyprávění se odehrává v dětském domově. Chlapec Matěj (anglicky Matthew) si velmi přeje psa. Vyprávění končí šťastně. Matěje si osvojí lidé, kteří mají doma německého ovčáka.

V knihovnách nalezneme kromě knih v romštině a angličtině knihy např. v němčině, francouzštině, slovenštině, italštině, španělštině, ruštině, finštině, vietnamštině. V dětském oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích můžeme nalézt knihy českých autorů přeložené do jiného jazyka. Setkali jsme se s francouzským překladem Čapkova Povídání o pejskovi a kočičce, německým překladem pohádek Josefa Lady nebo Machem a

Šebestovou z pera Adolfa Borna. Děti vietnamského etnika si mohou vypůjčit ve své rodné řeči Harryho Pottera.

Protože jsme se zmiňovali o romské literatuře, myslím, že v ní jde ruku v ruce i otázka rasismu. Na základě výše zmiňovaného projektu Rozmanitost do knihoven se do knihovny dostala zajímavá kniha Cože? Já, a rasista? Tato brožovaná kniha ukrývá komiksové příběhy, které zachycují nejen diskriminaci rasovou, ale i náboženskou, sexuální nebo ukazují diskriminaci a posměch směřovaný k obézním lidem.

Dále jsme v knihovně objevili knihu psanou formou rozhoru Tati, co je to rasismus? Tento rozhovor vede otec s dcerou. Otec dívce vysvětluje příčiny, důsledky a kořeny rasismu. Knihu napsal Tahar Ben Jelloun, který se narodil v Maroku a se svou rodinou žije ve Francii.

7 SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků)⁴³

Svaz knihovníků a informačních pracovníků je organizace, která se snaží o zvýšení úrovně knihovnických (sem spadají i školní knihovny) a informačních zařízení. Sdružuje kolem 1200 členů a rozděluje se do jedenácti regionálních výborů.

Klub vznikl v roce 1994. Měl nahradit zrušený poradní orgán Národní knihovny České republiky pro práci pracovníků dětských oddělení knihoven.

Zajišťuje semináře na přípravu odborných pracovníků. Spolupracuje se vzdělávacími institucemi a dalšími organizacemi u nás i v zahraničí. Zastupuje knihovny ve vztahu k ochranným autorským organizacím při půjčování zvukových dokumentů.

Svaz knihovníků a informačních pracovníků je spolupořadatelem každoroční celostátní konference Knihovny současnosti. Na konferenci se projednávají aktuální problémy knihovnictví. Stanovují se úkoly pro příznivý vývoj knihovnictví. Ředitelé knihoven jsou seznamováni s připravovanými projekty apod. Další takové setkání, na kterém se řeší aktuální otázky veřejných knihoven, je tzv. Knihovnická dílna. SKIP organizuje další velké množství knihovnických seminářů a konferencí, které napomáhají příznivému rozvoji českého knihovnického systému.

Pod záštitou organizace SKIP se v knihovnách pořádají pravidelné každoroční akce. Velkou celostátní propagační akcí je tzv. Týden knihoven. Do tohoto projektu se mohou přihlásit knihovny z celé republiky. Knihovny pro čtenáře připravují výhody, úlevy, besedy, výstavy, soutěže pro děti aj. Časté jsou tzv. amnestie, kdy jsou čtenářům odpuštěny poplatky za upomínky. Noví čtenáři se mohli zdarma zapisovat. Na mnoha knihovnách proběhly dny otevřených dveří. Dětská oddělení se zúčastňovala Velkého říjnového předčítání a tzv. Provázkiád. Velké říjnové čtení se konalo ve všech přihlášených knihovnách ve stejný den minimálně tři hodiny bez přestávky.

Podobná akce se uskutečnila v roce 2002 v Táboře. Tehdy byl překonán rekord v non stop čtení dětských pohádek. Sto osmdesát pět lidí četlo přes čtyři

dny a čtyři noci. Byl tak vytvořen rekord, který byl dokonce zapsán do Guinnessovy knihy rekordů⁴⁴.

Asi nejznámější akcí organizace SKIP je Noc s Andersenem, která vznikla na podporu dětského čtenářství. Několik let se koná i další zajímavá akce Kde končí svět.

Členem této organizace se může stát každý občan České republiky, který je profesně činný v knihovnických nebo informačních zařízeních, student knihovnických nebo informačních škol, každá knihovna, informační zařízení nebo instituce, které tyto služby poskytují.

Svaz knihovníků a informačních pracovníků je organizace s celorepublikovou působností a má na starosti velké množství záležitostí, proto se rozděluje na deset odborných orgánů s různou funkcí a rozdílným zaměřením. Každý tento odborný orgán má svůj stálý název. Patří sem Ediční komise, Komise pro zahraniční styky, Sekce veřejných knihoven, Sekce vzdělávání, Zaměstnanecká sekce, Klub dětských knihoven, Klub školních knihoven, Klub vysokoškolských knihovníků, Frankofonní klub. SKIP je členem České komitétu Modrý štít.

První jmenovaná v pořadí byla Ediční komise SKIP. Tato komise zajišťuje vydávání časopisu Bulletin SKIP, který vychází čtyřikrát ročně. Dále má na starosti vydávání zvláštních čísel Bulletinu SKIP, věnovaných knihovnictví jednoho státu, a edice odborných publikací Aktuality SKIP.

Důležitou zahraniční spolupráci zprostředkovává Komise pro zahraniční styky. Po přeměně veřejných knihoven vznikla na podzim roku 1994 Sekce veřejných knihoven, která v současnosti zajišťuje řešení aktuálních problémů knihovnické profese a spolupracuje při rozvíjení práce knihoven. Sekce zabezpečuje vzdělávání pracovníků veřejných knihoven a podílí se na vývoji knihovnické legislativy.

Druhou jmenovanou sekcí v pořadí je sekce vzdělávání, která zajišťuje organizaci besed a seminářů pro knihovníky.

Zaměstnavatelská sekce sdružuje ředitele a vedoucí knihoven. Jejím cílem je posílit postavení knihoven jako institucí. Sekce formuluje, hájí a prosazuje ekonomické, legislativní, pracovněprávní, odborné a další potřeby a zájmy

knihoven z pohledu zaměstnavatele. Tyto potřeby a zájmy podle potřeby s pověřením SKIP a v souladu s jeho programovými cíli a stanovisky prosazuje ve vztazích s orgány státní správy, samosprávy, se zastupitelskými orgány i s odbory, samostatně či ve spolupráci a s jinými subjekty.

Klub dětských knihoven SKIP zabezpečuje celostátní akce pro celou republiku. Napomáhá a radí pracovníkům dětských oddělení veřejných knihoven. Dále zabezpečuje a organizuje vzdělávání pracovníků oddělení dětských knihoven. Členy Klubu dětských knihoven jsou především knihovnická oddělení. Členy mohou být také základní školy nebo domy dětí a mládeže. Přihláška je ke stažení na <http://skip.nkp.cz/odbKDK.htm>.

Úkolem Klubu školních knihoven je zabezpečovat péči a fungování o školní knihovny základních a středních škol. Pomáhat knihovníkům při nabývání vědomostí a předávat jim zkušenosti pro zlepšování stavu školních knihoven. Samostatnou sekci tvoří i Klub vysokoškolských knihoven, které zajišťují péči a fungování knihoven při vysokých školách a univerzitách.

Frankofonní klub sdružuje členy SKIP, kteří mají zájem o spolupráci s pracovníky francouzských knihoven a o rozšiřování znalostí o francouzské literatuře, umění, kultuře a o zdokonalení v hovorové francouzštině. Klub funguje teprve od roku 2002.

SKIP je členem Českého komitétu Modrý štít. Tato nezisková organizace má za úkoly ochranu, zmírňování rizik a pomoc při záchraně kulturního dědictví ohroženého přírodní katastrofou nebo selháním člověka.

8 Knihovnické akce pro čtenáře prvního stupně základní školy

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit činnost, postavení, podíl a specifické možnosti dětského oddělení veřejné knihovny při výchově prepubescentního čtenáře.

Východiskem poznání této problematiky byl výzkum mezi pracovníky a čtenáři oddělení pro děti a mládež Městské knihovny v Kutné Hoře.

Prováděli jsme pozorování činností knihovnic při informativních a tematických pásmech v Kutné Hoře a Českých Budějovicích. Po zhlédnutí pásma následoval rozhovor s knihovnicemi. Pozorování jsme zachytili v kapitole 8. 2 Informativní akce dětského oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Tato kapitola je dále doplněna poznatky nabitými z rozhovoru s knihovnicemi zdejšího oddělení. Na základě rozhovoru s pracovníci dětského oddělení Husovy knihy v Říčanech Lenkou Svobodovou jsme získali informace o informačních lekcích zdejší knihovny.

Dalším předmětem našeho zájmu byly kromě knihovnických pásem pro školy i akce na podporu dětského čtenářství. Neobvyklé akce knihoven jsme vyhledávali v knihovnickém časopise Čtenář. Některé tyto počiny jsme zapsali do diplomové práce. Pro jejich upřesnění jsme elektronickou poštou kontaktovali pracovnice knihoven, které nám poskytly údaje pro doplnění práce. Za pomoci internetové poradny Ptejte se knihoven se nám podařilo najít knihovnu v Náchodě, kde funguje čtenářský kroužek. Pracovnice náchodské knihovny Ivana Votavová nám sdělila informace o tomto čtenářském kroužku, který vede (viz dále) . Jana Kuncová z knihovny Jiřího Mahena nám osvětlila dění kolem každoročního oceňování nejvšestrannějších čtenářů poboček. Boženu Ptáčkovou ze žďárské knihovny jsme kontaktovali, aby nám sdělila, jestli knihovna navázala v nepobytových knihovnických táborech z osmdesátých let.

V Městské knihovně v Kutné Hoře jsme prováděli průzkum prostřednictvím dotazníku. Průzkum byl zaměřen na spokojenost čtenářů oddělení pro děti a

mládež s prací knihovnic. Dále nás zajímala činnost školních knihoven v základních školách v Kutné Hoře. Vzhledem k malé návratnosti dotazníků se nedá průzkum vztahovat na situaci v celé Kutné Hoře, ale pouze na danou skupinu, která dotazníky vyplnila.

8.1 Seznamování prvňáčků s knihovnou

Dětští čtenáři se většinou do knihovny zapisují po zahájení školní docházky. V knihovnách je voleno rozdílné pojetí seznamování žáků prvních ročníků s místní knihovnou. Knihovnice Městské knihovny v Kutné Hoře mnoho let navštěvovaly prvňáčky v první školní den, kdy byli přítomni i jejich rodiče. Od roku 2005 chodí knihovnice do škol až druhý školní den. Došly k názoru, že prvního dne jsou paní učitelky velmi nervózní, ve škole panuje menší chaos. Žáci nejsou schopni přijímat příliš nových informací. Knihovnice dětem přinášejí záložky s pohádkovými postavami a letáčky s otevíracími hodinami.

Originální způsob zvolila knihovna Jiřího Mahena v Brně. Uskutečnili projekt nazvaný Poprvé do školy - poprvé do knihovny. Za tento projekt na podporu a rozvoj dětského čtenářství získala knihovna zvláštní ocenění v kategorii významný informační počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb v soutěži Knihovna roku 2004. Autorkou projektu je Eva Sedláčková.

Tento projekt byl v knihovně Jiřího Mahena zahájen už v roce 2003. Na začátku nového školního roku probíhá vždy „pasování“ prvňáčků na čtenáře knihovny a na rytíře knih. Cílem je přilákat rodiče se čtenáře ke čtení snadným vstupem do knihovny. Registrace těchto dětí probíhá zdarma. Vstup do knihovny je „svátkem“, dítě si uvědomí, že se děje něco mimořádného. Tohoto pasování se zúčastnilo na 280 dětí a zdarma se zaregistrovalo na 600 dětí.

Děti si klekly před krále, kterému složily rytířský slib. Pak je čekal další pestrý program, např. prohlídky knihovny s princeznou. Děti si z knihovny odnesly malé pozornosti od knihovníků a dárek v podobě pohádek A. Mikulky

Projekt se uzavírá na konci školního roku, kdy děti zvládnou techniku čtení tzv. klíčováním. Jedné školní třídě je vyhrazeno jedno dopoledne

v knihovně. V tomto dopoledni se soutěží, kreslí, vyrábějí a přitom nenápadně odkrývají dovednosti dětí osvojené ve škole. Na památku dostane každé dítě skutečný klíč.

Tato myšlenka oslovila i další knihovnice v dětských odděleních, kde také proběhlo „pasování“ prvňáčků, např. v Uherském Hradišti nebo v Jičíně⁴⁵. Projektem poprvé do školy a poprvé do knihovny se v Týdnu knihovny konaném od 3. do 9. října 2005, také inspirovaly pracovnice knihovny v Litvínově. V knihovně proběhlo pasování prvňáčků na čtenáře rytíři Knihomoly⁴⁶.

8. 2 Pásma pro děti prvního stupně základní školy

Jak už bylo výše řečeno, pořádají dětská oddělení knihoven pro své čtenáře různorodá pásma a různorodé akce. Navštívili jsme dětské oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Poznatky, které uvádíme v této kapitole, jsme získali na základě rozhovoru s vedoucí dětského oddělení paní Talířovou a pozorování některých informativních pásem pro žáky prvního stupně základní školy.

Dětské oddělení Vědecké knihovny v Českých Budějovicích se zaměřuje především na informativní lekce pro jednotlivé ročníky mateřských, základních a středních škol.

Českobudějovická knihovna má pro každý ročník připravený nějaký program. Pásma pro první a druhý ročník probíhá v oddělení pro nejmenší děti a pásma pro třetí, čtvrtý a pátý ročník v místnosti pro starší děti.

Na začátku každého programu poskytnou pracovnice knihovny stručné informace o knihovně, průkazech, seznámí je s knihovnickým řádem a s poplatky. Děti se aktivně projevují už v úvodní části. Snaží se svým spolužákům sdělit, že i ony jsou návštěvníky knihovny, ukazují své průkazky a doplňují povídání knihovnice.

Po úvodu je pro každou třídu připravena soutěž. Prvňáci se s knihovnou teprve seznamují. Na začátku tedy musí přijít vysvětlení rozdílu mezi knihkupectvím a knihovnou. A dále si hrají na knihovnu. S druháky si paní

knihovnice povídají o tom, co děti přečetly. Ty pak hledají v policích křestní jména spisovatelů.

Třetáci jsou seznamováni s organizací knížek v knihovně, řazením podle abecedy a bývá pro ně připravena soutěž. Děti odpovídají na otázky týkající se knih, jejich autorů a ilustrátorů a musí vyřešit tajenku.

Ve čtvrtém a pátém ročníku se děti učí práci s katalogem na počítači. V těchto ročnících se seznamují i se stručnou historií knihoven. Dostanou také informaci o Alexandrijské knihovně v Egyptě. Dvě družstva soutěží mezi sebou. V regálech hledají křestní jména některých autorů. Soutěže jsou pro děti velmi přitažlivé, zajímavé a podněcují jejich aktivitu.

Knihovnice mají zkušenost, že se po konání takovéto akce vždy do knihovny nechá zapsat až deset dětí.

Podobnou strukturu lekcí informativní výchovy pro žáky prvního stupně základní školy mají i informativní pásma v Městské knihovně v Kutné Hoře.

Žáky prvního stupně také knihovnice seznamují s rozdílem mezi knihovnou a knihkupectvím a ještě připojují rozdíl mezi knihovnou soukromou a knihovnou veřejnou. Začínající čtenáři knihovnu navštěvují převážně v květnu a začátkem června, kdy už si v malé míře osvojili dovednost čtení, která se bude dále zdokonalovat.

Prvňáčci jsou dále seznamováni s tříděním knih pro začínající čtenáře a základy výpůjčního řádu. Ve druhém ročníku se děti seznamují s pojmy jako je autor, ilustrátor. Objevují rozdíly mezi knihou, časopisem a novinami a prohlubují si znalosti s výpůjčním řádem knihovny. Žáci třetího ročníku poznávají strukturu knihy, její titulní list a tiráž jako základní zdroj informací o knize. Učí se třídění knih pro věk od šesti do devíti let a poznávají rozdíly mezi knihou zábavnou a naučnou. Ve čtvrtém ročníku se žáci při informativních lekcích učí pracovat s on – line katalogem. Dozvídá se, co všechno se může z katalogového lístku o knize dozvědět, aniž by ji měli v ruce. Dále jsou lekce zaměřeny na textový a formální rozbor knihy. V pátém ročníku knihovnice se žáky opakují práci s on – line katalogem a s údaji, které jim katalog poskytuje. Jejich dovednosti se rozšiřují o práci se slovníky a knihovnice je upozorňují na webové stránky knihovny.

V Říčanech u Prahy začínají u žáků první třídy seznamováním s knihovnou. Malé školáky učí správným hygienickým návykům při četbě. Knihovnice je provádí po dětském oddělení, ukazují jim členění fondu, prohlíží si s nimi známé knihy a časopisy a čtou jim pohádky. Vysvětlují jim pojmy jako spisovatel a rozdíl mezi malířem a ilustrátorem. Lekce trvá přibližně půl hodiny.

Ve druhém ročníku knihovnice začleňují opět orientaci v knihovně a orientaci v třídění krásné literatury. Opět s nimi opakují pojmy spisovatel a ilustrátor a zařazují se nové pojmy titulní strana a obsah. Ve třetím ročníku knihovnice s dětmi opakují orientaci v knihovně a pojmy z nižších ročníků. Ukazují dětem přihlášku, průkaz, katalogizační lístek a nově je seznamují s vyhledáváním knih pomocí on – line katalogu. Ve čtvrtém a pátém ročníku se opět začíná opakováním pojmů z let minulých. Ve čtvrtém ročníku se žáci učí orientačně vyhledávat v naučné literatuře. V pátém ročníku jsou seznámeni s mezinárodním desetinným tříděním (Toto třídění je uvedeno v kapitole Dětská oddělení knihoven).

Kromě informačních lekcí dětské knihovny připravují pro čtenáře tematické besedy. Nejčastějšími tématy jsou Velikonoce, Vánoce (vánoční zvyky u nás a ve světě), pohádky a regionální pověsti (kutnohorské pověsti, pražské pověsti, zajímavosti Prahy 10, pověsti hradů a zámků), Staré pověsti české. Literární besedy se připravují o spisovatelích i ilustrátorech. Nejčastější jsou besedy o Václavu Čtvrtkovi, Ondřeji Sekorovi, Josefu Ladovi, Jiřím Žáčkovi, Astrid Lindgrenové nebo Hansi Christiánu Andersenovi. K těmto výsledkům jsme dospěli na základě porovnávání nabídky literárních akcí na internetových stránkách knihoven (Městské knihovny v Kutné Hoře, Městské knihovny v Berouně, Městské knihovny v Praze a jejich třinácti poboček, Husovy knihovny v Říčanech, Městské knihovny v Blansku).

V Kutné Hoře jsme navštívili lekci dopravní výchovy pro žáky druhého ročníku. Na úvod přečetla knihovnice text s dopravní tematikou, po kterém následoval rozhovor s dětmi. V první části besedy si knihovnice s dětmi povídaly o dodržování pravidel silničního provozu při jízdě na kole. Za přispění dětí si zopakovaly důležité součásti výbavy kola, aby mohlo jet na silnici. Ve druhé části si povídali o pohybu chodců na pozemní komunikaci. Děti dokázaly

z paměti popsat semafor. Věděly, jak vypadá terčík, kterým paní učitelka zastavuje provoz na silnici při přecházení skupiny dětí. Ujasnily si, jakou barvu má uniforma dopravního policisty. Ve třetí části se knihovnice s dětmi bavily o vlakových přejezdech a ve čtvrté části jim četly příběh. Děti do příběhu doplňovaly, jak se mají postavy chovat. Knihovnice jim ukazovaly dopravní značky a děti vybíraly značku, která podle pravidel silničního provozu do příběhu patřila. Závěrečnou částí byla soutěž. Děti si losovaly čísla otázek. Když na otázku správně odpověděly, dostaly od knihovnic malou odměnu (lízátko, záložku, přívěšek na klíče, tužku, obrázek, kalendářík apod.). Na základě našeho pozorování můžeme říci, že pásmo s dopravní tematikou děti velmi bavilo. Děti byly aktivní. Při četbě příběhu dávaly pozor a dovedly pohotově reagovat na zadané otázky. Při soutěži reagovaly citlivě. Tlumily posměch dětí, když někdo nevěděl odpověď na zadanou soutěžní otázku nebo když špatně odpověděl. Spravedlivě podělily všechny děti ve třídě soutěžními cenami.

8. 3 Zajímavé počiny českých knihoven pro děti

Po celé České republice se uskutečňuje velké množství zajímavých počinů pro rozvoj dětského čtenářství. Bohužel nemají takovou publicitu, jakou by zasloužily. Některé takové akce jsou velmi zajímavé a inspirující nejen pro jiné knihovny, ale mohou se jimi inspirovat i učitelé prvního i druhého stupně základního školství.

Jsou to besedy, literární, výtvarné soutěže, různá ocenění atd. Při některých knihovnách byly založeny rozličné kroužky pro děti a mládež. V knihovně v Náchodě je aktivní čtenářský kroužek, v Praze probíhal vlastivědný kroužek.

V devadesátých letech bylo při knihovně v Jindřichově Hradci činných hned několik kroužků, v Záboří nad Labem měly šachový kroužek a dokonce si děti s panem knihovníkem lepily papírové modely. Uvádíme zde alespoň malé množství těchto počinů.

Při veřejných knihovnách fungovaly v osmdesátých letech čtenářské kroužky. Ve středočeském kraji jich bylo kolem dvaceti.

Velká část kroužků se řídila plány ustanovenými nakladatelstvím Albatros. Některé kroužky pracovaly na základě plánů ustanovených ve spolupráci s dětmi. Velká část těchto kroužků fungovala i jako pionýrské organizace.

Členové kroužku ve Švermově se kromě literární a výtvarné činnosti zabývaly i prací s malými dětmi. Starší členové napomáhali novým při orientaci v knihovně a v jejích materiálech.

Děti se podílely i na organizaci literárních besed (o nových knihách aj.) a soutěží i na jejich vyhodnocování. Samostatně si vedli i nástěnku kroužku. Děti pravidelně navštěvovaly divadlo a amatérská představení spolku ve Vinařicích s následnou besedou s herci po představení. Navštěvovaly společně kulturní památky. Na schůzkách byla dětem dána průprava pro luštění křížovek a řešení kvízů⁴⁷.

Kontaktovali jsme Ivanu Votavovou, která vede čtenářský kroužek v knihovně v Náchodě.

V kroužku bylo v minulosti kolem osmi dětí. Existoval osm let a některé děti do něj chodily po celou dobu jeho existence. Skončil, protože děti vyrostly.

Od školního roku 2005/06 paní Votavová nabrala nových čtrnáct dětí z pátého a čtvrtého ročníku. Členové kroužku se scházejí jednou týdně,

Členové kroužku si povídají o knihách, hrají hry, luští literární kvízy, poznávají své město. V minulosti děti vydávaly časopis a knihovna se chystá k jeho obnovenému vydávání.

Dále děti nacvičují již čtvrté maňáskové představení.

Děti nemyslí jen na sebe. Šily hadrové panenky pro UNICEF. Prodejem jedné panenky se zaplatí očkování jednoho dítěte v Africe proti nejrozšířenějším nemocem. Dále se děti podílely na vytváření knih pro nevidomé.

Ke spolupráci knihovny se školou nemusí docházet jen prostřednictvím literárních besed, informačních a tematických akcí. Některé knihovny pořádají pro své čtenáře nejrůznější kroužky. Již jsme se zmiňovali o čtenářském kroužku, dále jsou při knihovnách zřizovány kroužky šachové, dramatické, fotografické a vlastivědné.

Vlastivědné kroužky se zaměřují na poznávání Země, České republiky nebo na poznávání oblasti, místa, kde děti žijí. Organizace a náplň kroužků záleží na každé knihovně, jejích možnostech, finančních prostředcích, prostorech apod.

V jedné pražské knihovně knihovníci připravili vlastivědný kroužek pro žáky pátého ročníku základní školy a jejich paní učitelku. Knihovníci sestavili celoroční náplň kroužku na poznávání regionu, ve kterém děti bydlí.

Po celý školní rok děti jezdily na výlety, výstavy, navštěvovaly muzea a divadla na území hlavního města Prahy. Na některé výstavy pak navazovaly vycházky do okolí. Knihovna pro děti zorganizovala besedy se zajímavými lidmi (s redaktorkou časopisu ABC, s panem kronikářem).

Tento zajímavý kroužek přilákal do knihovny nové čtenáře a tímto zajímavým kroužkem přispěl k upevňování spolupráce základních škol a knihoven⁴⁸.

Motivační charakter zvláště pro děti mají různé soutěže. Ocenění nejvšestrannějšího čtenáře je zajímavá akce, kterou uspořádaly dvě pobočky knihovny Jiřího Mahena v Brně.

V roce 2005 ocenila knihovna Jiřího Mahena v Brně společně s Komisí školství a kultury při Radě městské části Brna Líšeň nejvšestrannější čtenáře poboček na ulici Jírovcova a Pohankova. Z každé pobočky byly vybráni tři čtenáři ve třech kategoriích (do deseti let, do patnácti let a dospělí). Při jejich výběru přihlížely vedoucí jednotlivých poboček mimo jiné k počtu přečtených knih, k celkovému chování a vystupování, k zájmu o knihovnu a její akce nebo k počtu upomínek. Důležitým kritériem na pobočce Pohankova byla skutečnost, zda se knížkám a čtení věnují členové celé rodiny.

Od Jany Kuncové jsme se dozvěděli, že oceňování nejvšestrannějšího čtenáře se na pobočkách koná již několik let. Kulturní komise většinou oceňuje vybrané čtenáře poukázkou na nákup knih v hodnotě pět set korun. Od knihovny Jiřího Mahena čtenáři dostávají dárkové balíčky.

Velmi úspěšná akce pro podporu dětského čtenářství proběhla v letech 1995 a 1996 v knihovně v Mlýnci. Knihovníci spolupracovali s jednou paní

učitelkou na zdejší základní škole. Tato celoroční akce byla nazvána Patronát nad knihou.

Místní pan knihovník vybral pro třetí třídu soubor knih, které předal paní učitelce. Soubor obsahoval nejrůznější žánry (pohádky, příběhovou prózu ze života dětí, dobrodružnou prózu ...) a knižní tituly.

Celá akce byla rozdělena na tři etapy:

1. září až listopad (četba knihy, reklama);
2. prosinec až březen (výlet do tiskárny, knihkupectví, okresní knihovny),
3. duben až červen.(vrácení knih do knihovny a vyhodnocení soutěže).

Paní učitelka při první literární výchově seznámila s tímto souborem knih svou třetí třídu. Dětem byl ponechán celý soubor knih volně po třídě, aby si každý žák mohl vybrat jednu knihu, která se mu nejvíce líbí. Žák se tedy stal patronem své knihy. Knihu musel pozorně přečíst.

Po přečtení knihy musel žák projít soutěžním testem, ve které odpovídal na velmi detailní otázky týkající se jeho knihy.

Po úspěšném splnění testu žák vymyslel a nakreslil reklamu pro svou knihu. Reklamou měl nalákat své spolužáky na přečtení knihy.

Vítězem soutěže se stalo nejaktivnější dítě, které na četbu své knihy nalákalo co nejvíce čtenářů.

Cíl akce byl splněn velmi dobře. Děti přečetly průměrně šest knih za rok. Samy děti hodnotily akci velmi kladně.

Pro úspěch celého počínu je velmi důležitý výběr knih, který se nesmí podcenit. Knihy musí být přiměřeny věku dětí. Ideální je, když knihy vybere knihovník spolu s paní učitelkou, která své děti ve třídě dobře zná. Samozřejmě nepostačí jen výběr knih. Důležitá je průběžná pravidelná kontrola dětí při hodinách literární výchovy.⁴⁹

Dětské oddělení Krajské knihovny v Liberci zahájilo v roce 2002 projekt Děti čtou nevidomým dětem. Cílem projektu bylo nejen vytvořit zvukové knihy určené pro nevidomé, ale také rozvoj dětského čtenářství. Důležitým efektem je také obohacení zvukového fondu knihovny o jiný druh zvukového záznamu.

Knihovna oslovila základní školy, ve kterých děti za podpory pedagogů přečetly knihovnou vybrané knihy. Učiteli vybraní čtenáři v knihovně ve

spolupráci se zvukovým režisérem natočili např. Pohádky pro kočku Ludvíka Štředy určené pro čtenářskou kategorii od šesti do devíti let, Pět minut před večerí spisovatelky Ivy Procházkové pro děti od devíti do jedenácti let, a knih Jiřího Žáčka Nesedejte na ježka.

Všechny zvukové knihy byly poskytnuty Knihovně pro nevidomé a slabozraké Macana v Praze, knihovně SONS (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých) sídlící v Liberci a základním školám, které měly o zvukové záznamy zájem.

Tento projekt měl přínos nejen na podporu dětského čtenářství, ale napomáhal také k toleranci a pomoci handicapovaným uvědomění si jejich odlišností a naopak jejich rovnosti se zdravými dětmi. Podařilo se vzbudit zájem dětí základních škol o spolupráci a solidaritu s handicapovanými.⁵⁰ V roce 1999 se ve Žďáru nad Sázavou uskutečnila velká čtenářská akce, které se zúčastnilo kolem 1 200 dětí. Do celé akce se zapojily všechny základní školy ve Žďáru nad Sázavou. Akce byla určena pro druhé, třetí, čtvrté a páté ročníky prvního stupně.

Společnou snahou knihovníků a pedagogů bylo spojit zábavné s užitečným. Je známou skutečností, že dnešní děti bohužel už téměř neznají knihy, které patří k tak zvanému „zlatému fondu“ české a světové literatury, a když už, tak většinou jen v upravené televizní či filmové podobě. K přečtení tedy bylo vybráno deset titulů z české a světové literatury, například „Povídání o pejskovi a kočičce“, „Knížka Ferdý Mravence“, Děti z Bullerbynu, pohádky Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena a jiné.

V první etapě děti přečetly zadané tituly. V průběhu února a první poloviny března vyplnily literární kviz, v němž uplatnily znalosti o přečtených knihách, a učitelé ze třídy vyhodnotili pět nejlepších žáků, kteří ji reprezentovali ve druhém soutěžním kole.

Vyvrcholením soutěže byla dvě velká soutěžní dopoledne, kterých se vítězové zúčastnili v sále Domu dětí a mládeže. V nich vždy pět nejlepších žáků z každé věkové kategorie zastupovalo svoji školu.

Knihovna ve Žďáru nad Sázavou uspořádala v roce 1982 týdenní letní knihovnický tábor. Na táboře se děti zapojovaly do velkého množství besed, sportovních soutěží a mívaly literární večery. Jednoho literárního večera se zúčastnil žďárský spisovatel Zdeněk Vyhlídal.

Na tento tábor knihovnice navázaly roku 1988 nepobytovým týdenním táborem „ Léto nejen s knihou “ pro děti mladšího školního věku. Děti spolu s knihovnicemi poznávaly kulturní památky, sportovní areály Žďárska a povídaly si o ochraně přírody. Poslední nepobytový letní tábor uspořádala žďárská knihovna roku 1993. Podobný tábor uspořádaly z jihlavské knihovny.

8. 4 Celorepublikové akce pod záštitou Svazu knihovníků a informačních pracovníků

8. 4. 1 Noc s Andersenem

Noc s Andersenem je celostátní knihovnická akce pod záštitou nadace SKIP na počest narození dánského pohádkáře Hanse Christiána Andersena (2. 4. 1805). Tato akce existuje od roku 2000. Poprvé proběhla pouze v jedné knihovně, a to v Uherském Hradišti. V následujícím roce se jí zúčastnilo už 40 knihoven, v roce 2002 72 knihoven, v roce 2003 153 knihoven, v roce 2004 a v roce 2005 proběhla na 406 místech Čech, Moravy, Slezska, Slovenska, Polska a Rakouska. Zapojily se do ní školy, družiny, knihovny, domy dětí a mládeže, dětské domovy a dvě nemocnice (Uherské Hradiště a Písek).

Jelikož byla Noc s Andersenem oslavou narození tohoto pohádkáře, zjevil se na 353 místech, někde poslal pouze dopis nebo alespoň zvukový záznam. V Babičích měli chaloupku, ve které se děti setkaly s jeho maminkou. Na mnoha místech byl nalezen Andersenův poklad. Letos poprvé byly zasázeny na Andersenovu počest stromy. Celkem jich bylo 386. Jednalo se o stromy mnoha druhů (lípy, jehličnany, jasan, cedr, tis, vrba...). Ve slovenské Prievidze sázeli pohádkovník už potřetí.

Jelikož je tato noc také oslavou pohádek, skoro všude se předčítaly nejrůznější pohádkové příběhy a některé byly dokonce zdramatizovány. Ze škol

a knihoven byly vypraveny lampiónové a někde i zvonečkové průvody. Skupiny dětí procházely historickými jádry měst nebo stoupaly na věže. V Praskačce v Královéhradeckém kraji zažily děti strašidelnou návštěvu hřbitova.

Večer se tančilo na diskotékách a byli voleni „missáci“ a „missky“ v nejrozmanitějších kategoriích. Pro děti byl zřízen jednonoční chat. Přišlo i poselství od velvyslance dánského království Jorgena Bojera, českého básníka Pavla Šruta a dalších⁵¹.

O tuto rozsáhlou akci se zajímala veřejnost i média. Jedná se o velmi úspěšný projekt a předpokládá se, že se bude i nadále rozšiřovat.

8. 4. 2 Noc a Andersenem v pojetí Městské knihovny v Kutné Hoře

V roce 2005 bylo dvou sté výročí jeho narození, proto se většina knihoven zaměřila právě na jeho osobu. V kutnohorské knihovně tomu bylo jinak. Slavilo se ještě jedno výročí. Bylo tomu právě čtyřicet let, co se na českých obrazkách objevil chlapeček v papírové čepici, a každý den se od té doby stále vrací do našich domácností. Kutnohorské knihovnice se letos zaměřily právě na Večerníček.

Do knihovny se každoročně dostávají děti ze školních družin kutnohorských základních škol. Každým rokem je vybrána jiná družina. Rodiče své ratolesti přivádějí navečer do knihovny.

Po zahájení akce si děti vyrobily papírové večerníčkové čepice. Pak se všichni naučili zpívat písničku Karla Černocho Večerníček. Tuto píseň děti zazpívaly panu místostarostovi, který každý rok Noc s Andersenem navštěvuje. V roce 2004 děti zdramatizovaly pověst o založení chrámu svaté Barbory a panu místostarostovi ji zahrály.

Jako každým rokem program pokračuje po setmění lampiónovým průvodem historickým jádrem města, který je pro děti velkým zážitkem. Letos poprvé se po průvodu zasazoval na zahradě Městské knihovny strom nazvaný „Andersenův pohádkovník“. Tyto „pohádkovníky“ byly zasazeny celkem na 386 místech.

Děti nemyslely jen na sebe, namalovaly pohádkové pohlednice, které měly být zaslány do partnerské knihovny na Slovensku v Kremnici. Děti kreslily Večerníčka a další pohádkové postavy (Boba a Bobka, Macha a Šebestovou, Makovou panenku...), ale k překvapení knihovnic rovněž postavičky z lidových pohádek (Červenou Karkulku, vlka...).

Vyvrcholením večera byla pohádková soutěž ve skupinách. Knihovnice se převlékly za Áju, Boba a Bobka, Křemílka a Vochomůrku. Děti chodily po pohádkových stanovištích, kde plnily různé úkoly. Za splněné úkoly dostávaly body. Za ně si mohly v obchodě u řezníka krkovičky nakoupit plno drobností. Další zajímavou událostí byla stezka odvahy při svíčkách. Odvážlivci donesli písmenko, ze kterého sestavili větu, a s její pomocí našly poklad (sladkosti).

Před spaním si ještě děti zvolily „Miss pyžamko“. Některé děti plné zážitků zalezly do spacáků, jiné se zúčastnily pohádkového předčítání nebo si na internetu chatovaly s účastníky Noci s Andersenem z celé republiky.

8. 4. 3 Pohádkový rok Hanse Christiana Andersena

Významné výročí narození Hanse Christiana Andersena se nepřipomínalo jen při každoroční akci dětských oddělení Noci s Andersenem. Mezi institucemi, které se k oslavám připojily, byla Knihovna města Ostravy, a to velkým celoročním projektem Pohádkový rok Hanse Christiana Andersena.

Cílem projektu Pohádkový rok Hanse Christiana Andersena bylo využití 200. výročí narození této světové osobnosti nejen k popularizaci autorova díla, nýbrž i k propagaci dětského čtenářství a smysluplného využití volného času dětí a mládeže.

Patronem celého projektu byl velvyslanec Dánského království, Jeho Excelence pan Jorgen Bojer. O projektu byla informována i Nadace Hanse Christiana Andersena v dánském městě Odense, která poskytla možnost používat své oficiální logo.

Projekt byl rozčleněn do šesti dvouměsíčních bloků tematicky nazvaných podle Andersenových pohádek. První část se konala od ledna do února a byla

nazvána podle pohádky Císařovy nové šaty. Druhá etapa projektu byla nazvána podle pohádky Létající kufr, tato etapa trvala od března do dubna. Třetí etapa Iduštiny květiny probíhala v květnu a červnu, etapa nazvaná Malá mořská víla se konala v červenci a srpnu, Křesadlo v září a říjnu. Poslední část, která proběhla v listopadu a prosinci, byla nazvána podle pohádky Sněhová královna.

V rámci každého bloku probíhaly na pobočkách besedy, tvůrčí díly, výstavy, karnevaly, výlety.

Celá akce měla velkou mediální podporu. Knihovna se za pomoci města velmi zviditelnila. Děti se např. svezly pohádkovou tramvají, která byla městem vypravena na propagaci Městské knihovny.

Knihovna tímto projektem vešla do povědomí nejen čtenářů, ale i široké veřejnosti.⁵²

8. 4. 4 Projekt Kde končí svět

Tento projekt organizuje Klub dětských knihoven. V prvním ročníku se knihovnice ptaly dětí, kde jsou hranice našich světů, ve druhém: jak se v tom světě cítíme, zda se cítíme v bezpečí, ve třetím ročníku: jak se v tomto světě dorozumíváme, a ve čtvrtém ročníku nahradilo otázku zvolání „Díky za pohádku!“ Šlo o zaměření aktivit knihoven na pohádku, protože v roce 2005 uběhlo 200 let od narození pohádkáře Hanse Christiána Andersena.

Zakladatelům projektu šlo o rozvoj aktivit dětských oddělení veřejných knihoven. Dalším jejich cílem byl rozvoj a podpora dětského čtenářství a jeho propagace na veřejnosti. Záměrem byla i propagace činnosti knihoven na veřejnosti.

Knihovny, které se chtějí projektu účastnit, podají přihlášku. Spolu s přihláškou pošlou program.

Široké téma dalo a dává knihovnám prostor pro aktivity všeho druhu. Zapojené knihovny z celé republiky (80 knihoven se 152 projekty a jedna zahraniční - Knižnica P.O. Hviezdoslava v Prešově) se zaměřily na pohádky klasické i moderní, pohádky světové, české i ty místní, pohádky lidové i

autorské. Čtenářské, literární, dramatické a výtvarné aktivity se přirozeně rozšířily i na akce rodinného typu.

Klub dětských knihoven využil Andersenova významného výročí a propojil projekt Kde končí svět s Nocí s Andersenem. Zejména ve výtvarné oblasti se v mnoha knihovnách zaměřili na soutěž o nejkrásnější ilustraci k Andersenovým pohádkám.

8. 4. 5 Suk 200*

Anketa SUK je anketa o nejoblíbenější dětskou knihu, kterou zvolí sami dětské čtenáři. Jde sice o anketní akci Národní (dříve státní) pedagogické knihovny Komenského, ale vlastní hlasování zajišťují pracovníce dětských oddělení knihoven, které shání dětské hlasy a jezdí s dětmi na vyhlášení vítězných knih do Památníku národního písemnictví a připravují kulturní program pro tato setkání, které se obvykle uskutečňuje v prvním dubnovém týdnu⁵⁹.

V Anketě SUK 2005 získala cenu dětí kniha britské spisovatelky Joanne Keetleén Rowlingové Harry Potter a princ dvojí krve, kterou vydalo nakladatelství Albatros. Ze stejného nakladatelství pochází kniha Jiřího Kahouna Včelí medvídci od jara do zimy, která se v anketě umístila na druhém místě. Na třetí místo se také dostala kniha, které se v minulém roce dostalo filmového zpracování. Jde o první díl Letopisů Narnie: Lev, čarodějnice a skříň. Tuto knihu napsal Clive Staples Lewis a vydalo ji nakladatelství Fragment.

V celostátní anketě SUK nehlasují pouze dětské čtenáři. Od roku 1996 nejlepší dětskou knihu vyhodnocují i samotní knihovníci. V Anketě SUK 2005 získala cenu knihovníků dvoudílná kniha To nejlepší z večerníčků, kterou sestavila Kateřina Zavadová a vydalo ji nakladatelství Albatros. Druhé místo obsadila kniha básníka Jiřího Žáčka Na svatého Dyndy, kterou také vydalo nakladatelství Albatros.

Každoročně se uděluje ještě jedna cena. Je to Cena učitelů Za přínos k rozvoji dětského čtenářství. Ceny jsou udělovány bez ohledu na pořadí. V roce 2005 ji získali čtyři ženy a tři muži. Ivona Březinová jí získala za knihu

Neotesánek. Další oceněnou byla Alena Ježková za Staré pověsti české a moravské. Jiřina Marková a Anna Novotná za knihu Opera nás baví. Za knihu příšery a příšerky dostal cenu Pavel Šrut, který tuto cenu získal již po druhé (2001). Dalšími oceněnými se stali Jiří Žáček a Jiří Fixl za knihu Já a můj svět. Jiří Žáček byl oceněn už po třetí (1997, 1999). Uvádíme zde některé další autory, kteří byli oceněni v minulých letech Ivona Březinová (2003, 2002), Martina Drijverová (1993, 1998, 2001, 2002), Markéta Zinnerová (1997, 2000, 2003), František Nepil (1993, 1994).

8. 4. 6 Jičín město pohádek

Nejstarší kulturní, vzdělávací a společenskovední SKIPu Jičín město pohádek se konává vždy v září⁶⁰. V roce 2005 se uskutečnil už patnáctý ročník tohoto festivalu. Poprvé se konal v roce 1991 od třicátého září do šestého října. Tento festival se koná pod záštitou dětského fondu OSN – UNICEF a Rady Královéhradeckého kraje. Od roku 2006 se stal patronem projektu herec divadla Ypsilon Jiří Lábus. Pan Lábus je spolupracovníkem konta Bariéry, tak by se chtěl zapříčinít, aby se dalšího ročníku účastnilo více handicapovaných.

Při příležitosti festivalu Jičín město pohádky předvádějí v tvůrčí dílně pracovníce dětských oddělení netradiční formy práce s dětmi. Tyto netradiční formy práce jsou uskutečňovány s jičínskými dětmi, které příjíždějící knihovnice vlastně vůbec neznají. V Jičíně se knihovnice setkávají se spisovateli, ilustrátory a dalšími zajímavými lidmi.

Akce, které se konají po celém městě, jsou velmi rozmanité. Jedná se o výstavy, předčítání z knih, nejrůznější divadelní představení. Děti se mohou zúčastnit různorodých soutěží. Pro děti jsou připraveny pěvecké, literární i výtvarné soutěže. V roce 2005 vybrali organizátoři pro výtvarnou soutěž netradiční téma. Děti měly zajímavě vyobrazit jeřáb. V programu si vyberou i dospělí diváci.

Již od prvního ročníku dostávaly festivalové dny své vlastní názvy (Bylo, nebylo, Den vernisáží, Den vandrování, Den smíchu, Co dovedeš? Čtvrtekův a Pilařův Jičín, To je zlaté posvícení). V roce 2005 byly dny pojmenovány

pasážemi ze známého říkadla Enyky (středa), Benyky (čtvrtek), Kliky (pátek), Bé (sobota), Ábr fábr domine! (neděle).

Festival má velké jméno po celé České republice. Organizátoři dovedou účastníky připravit bohatý program. Počítají s účastní zájemců všech věkových kategorií. Účastníci se tu setkávají se zajímavými osobnosti české kultury.

9 Průzkum v Městské knihovně v Kutné Hoře

Průzkum, který jsme prováděli v Městské knihovně v Kutné Hoře, byl zaměřen na spokojenost dětských čtenářů s knihovnou, lépe řečeno s jejich vybaveností. Dětských čtenářů jsme se tázali na to, co mají v knihovně nejraději. Mohli si vybrat z nabízených možností (knihy, počítač, časopisy, komiksy) nebo napsat jinou oblíbenou věc, kvůli které knihovnu navštěvují. Zajímalo nás, zda děti při výběru knih využívají pomoci knihovnic. Dále jestli si vybírají knihy, které jim doporučí učitel ve škole, rodič nebo spolužák. Dotazník také zjišťoval, kolik knížek si čtenář půjčuje na měsíc a jestli všechny vypůjčené knihy přečte. Určitě není špatně, když si dítě půjčuje knihy domů, aby si je jen prohlíželo. I při prohlížení si čtenář přečte nějaké nové informace. Také zde není uvedeno, jaké knihy si čtenáři k prohlížení půjčují. Mohou to být obrázkové encyklopedie, populárně naučné knihy apod.

Překvapivé výsledky jsme zaznamenali u otázek týkajících se školních knihoven. Knihovnice kutnohorské knihovny nám sdělila, že všechny čtyři kutnohorské základní školy školní knihovnu mají. Knihovnice to telefonicky zjišťovaly v rámci evidence těchto knihoven. Překvapivé bylo, že část dětí o existenci knihovny na jejich škole vůbec nevěděla. Patrně je to důkazem toho, že školní knihovny nejsou ve školním vyučování vůbec využívány. Je dobré, že si mohou žáci půjčovat knihy ze školní knihovny domů. Opět část dětí o této možnosti nemá vůbec tušení.

Pro průzkum jsme zvolili dotazník, ve kterém by žáci prvního stupně vybírali z nabízených možností. V některých otázkách je mohli i doplňovat. Dotazník byl původně určen pro žáky prvního stupně. Knihovnice ho dávali vyplňovat i žákům druhého stupně. Na podzim jsme do knihovny dodali osmdesát dotazníků, z toho jich bylo vyplněno pouze dvacet devět.

K první otázce: Co máš v knihovně nejraději? Měli čtenáři na výběr ze šesti možností (počítače, knížky, časopisy, komiksy, jiné možnosti). Šest dětí vybralo možnost a) počítače (pět žáků prvního stupně a jeden žák druhého stupně). Patnáct dětí si nejvíce oblíbilo knihy, možnost b (pět žáků prvního

stupně a deset žáků druhého stupně). Dva žáci druhého stupně dávají přednost zároveň počítačům a knihám, stejný počet žáků druhého stupně upřednostňuje knihy a komiksy a tři děti (dvě z prvního stupně a jedno z druhého stupně) si vybraly možnost e) něco jiného, ke které doplnily to, že mají v knihovně rády všechno. Jedna žákyně prvního stupně zakroužkovala tři možnosti: počítače, knížky a doplnila, že má v knihovně nejradši hračky a hry.

Ve druhé otázce jsme se děti ptali, co jim v knihovně chybí. Čtyřicet dětí v jejich knihovně nic neschází. Podle jednoho chlapce z druhého stupně by v knihovně mohlo být více počítačů s přístupem na internet, další žák druhého stupně si přeje rozšířit knihovnický fond o hobby knihy (konkrétní zaměření knih, které by ho zajímaly, neuvedl). Dvě žákyně prvního stupně si přejí prodlouženou otevírací dobu do devatenácti hodin, více her a jedna dívka sedmého ročníku by chtěla, aby bylo v knihovně více výtisků Starých řeckých bájí a pověstí.

Třetí otázka byla zaměřena na samostatnost dětí při výběru knih a samostatné orientaci v knihovnickém fondu. Dvanácti čtenářům (čtyřem z prvního stupně a osmi z druhého stupně) pomáhají s výběrem knih knihovnice. Jednomu žákovi prvního stupně a dvěma žákům stupně druhého někdy napomáhají s výběrem knih knihovnice a někdy si vybírají podle vlastního zájmu. Šest čtenářů prvního stupně a tři žáci druhého stupně si vybírají knihy samostatně a pět čtenářů prvního stupně si půjčuje knižní tituly, které jim doporučili jejich kamarádi, rodiče nebo paní učitelka.

Pátá otázka nám poskytla průměrnou představu o tom, kolik knih si v průměru půjčují dětská čtenářská na měsíc. Spočítáním aritmetického průměru výsledků nám vyšlo, že každé dítě z této skupiny si za měsíc půjčí v průměru šest knih. Většina dotazovaných dětí si půjčuje od pěti do deseti knih měsíčně. Pět žáků prvního stupně všechny půjčené knihy přečte. Šest dětí přečte pouze část knih a dvě děti si knihy raději prohlížejí. Sedm žáků druhého stupně přečte všechny knihy, které si v knihovně vypůjčí. Devět žáků přečte většinu knih a jeden žák si knihy raději prohlíží než čte.

Následující otázky (tedy otázky šest až jedenáct) byly zaměřeny na problematiku školních knihoven. Pouze tři žáci prvního stupně vědí, že mají ve

škole knihovnu. Zbytek dětí odpovědělo na otázku záporně. Dvanáct žáků druhého stupně ví, že se na jejich škole nachází školní knihovna. Čtyři žáci druhého stupně o knihovně ve škole neví.

V otázce sedm jsme se ptali dětí, které odpověděly na předchozí otázku kladně, při jakých vyučovacích hodinách navštěvují školní knihovnu. Jedna dívka prvního stupně odpověděla, že školní knihovnu navštěvují při hodinách českého jazyka. Následující dvě děti z prvního stupně odpověděly, že mohou do knihovny přijít o přestávce a po vyučování. Odpovědi žáků druhého stupně na stejnou otázku byly rozmanité. Pět žáků odpovědělo, že školní knihovnu nenavštěvují při žádné vyučovací hodině. Dva žáci druhého stupně navštěvují školní knihovnu alespoň o přestávce. Od jednoho žáka jsme se dozvěděli, že do knihovny chodí při českém jazyce a literární výchově. Třídy třech žáků navštěvují knihovnu při občanské výuce. Zajímavé byly dvě poslední odpovědi, a to, že děti chodí do školní knihovny při výtvarné výchově a počítačích. Jedna dívka napsala, že knihovnu s třídou navštěvují při různých hodinách.

Osmou otázkou jsme chtěli zjistit, zda si mohou děti půjčovat knihy domů. Všichni tři žáci prvního stupně, kteří vědí o existenci školní knihovny, si mohou ve škole půjčovat knihy pro svou potřebu a podle svého zájmu. Deset dětí druhého stupně vyplnilo odpověď za a), tedy ano. Dva žáci druhého stupně zakroužkovali odpověď b), což znamená, že si ve školní knihovně nemohou půjčovat knihy domů.

V otázce devět se náš zájem točil kolem fondu školní knihovny a jeho využití v hodinách čtení a literární výchovy. Všechny tři děti prvního stupně zakroužkovaly odpověď a) ano. Z fondu školní knihovny byly při školní výuce využity následující tituly, Lovci mamutů a Atlas zvířat. Žáci druhého stupně zakroužkovali v této otázce odpověď a) devětkrát. Žáci uvedli tyto tituly čtené při školním vyučování: Tajemná Řásňovka, Kytice, Staré pověsti české, Povídky Šimka a Grossmana, Lovci mamutů, čítanky, Robinson Crusoe. Tři žáci vybrali zápornou odpověď, což znamená, že fond školní knihovny nebyl v těchto třídách nikdy využit.

V desáté a jedenácté otázce jsme se opět zaměřili na to, jak jsou děti obeznámené s fondem školní knihovny a jestli dovedou vypsát nějaké tituly, o

kterých vědí, že je v knihovně mají. Tři děti z prvního stupně uvedly, že znají některé knihy, které jsou ve školní knihovně. Napsaly nám těchto deset knih: Lovci mamutů, Hobit, Děti z Bullerbynu, Pohádky, Bambi, Aristo Kočky, Atlas zvířat, Encyklopedie psů, Robinson Crusoe, Saxana. Sedm žáků druhého stupně, kteří vědí, že ve škole knihovnu mají, vybralo v otázce desáté možnost b). Z čehož plyne, že nevědí ani jednu knihu, která je ve fondu školní knihovny. Celkem sedm dětí nám uvedlo příklady knih z fondu jejich školní knihovny (Babička, Staré pověsti české, Pohádky Hanse Christiana Andersena, Iliada, Odysea, Malostranské povídky, Lovci mamutů, Hobit, Divá Bára, pohádky, čítanky, učebnice, encyklopedie). Jeden žák uvedl, že mají v knihovně knihy dobrodružné, dějepisné, přírodopisné.

Dotazníky nám poskytly pouze orientační průzkum u dané skupiny jedinců. Získané výsledky nejde vztahovat na všechny školy a školní třídy v Kutné Hoře.

10 Projekt Lidové pohádky

Pokusili jsme se navrhnout projekt na jedno školní dopoledne. Jedná se především o literární výchovu. Počítali jsme i s jeho zkrácením a zjednodušením pro tematické knihovnické pásmo. Zjednodušení je popsáno na konci kapitoly.

Cílem projektu je seznámit děti s lidovou pohádkou. Děti by hravou formou poznaly základní znaky lidové pohádky. Názorně by viděl její ústní koloběh. Dále by viděly, jak se pohádka ústním předáváním mění. Některý vypravěč ji zjednoduší, jiný vypravěč jí dodá na dramatickosti přidáním nějaké zápletky nebo další postavy. Díky projektu by se děti seznámily s některými konkrétními lidovými pohádkami a některými jejich autory.

Projekt je zaměřen především na literární výchovu, kterou se prolíná výtvarná výchova a pracovní činnosti. V projektu převládá především hra, rozhovor, samostatná práce. Dále tu je použita i skupinová práce. Učitel by měl mít předem připravené pomůcky.

Činnost by se neuskutečňovala v lavicích, ale volně ve třídě. Lavice by se odsunuly, aby uprostřed třídy byl dostatek místa, aby tu děti mohly sedět v kruhu. Uprostřed třídy by se natáhl koberec, deky nebo by si každé dítě přineslo malý polštářek, aby děti neseděly na holé zemi.

Celý projekt by začal motivační částí, která by trvala asi pět minut. Děti by seděli v kruhu na koberci (dece, polštářích). Vedoucí hry přinese knihu, která by byla poprášená moukou. Kniha by měla budit dojem, že je zaprášená. Kniha bude zamčená a děti mají za úkol najít ve třídě klíček od knihy, který tam schoval vedoucí před příchodem dětí. V knize by byly uloženy kartičky s doplňovačkami. Po odemčení by každé dítě dostalo jednu kartičku a vyplnilo by ji (viz níže). Po samostatném doplnění by se vše zkontrolovalo. Všichni budou sedět v kruhu na koberci. Po kontrole by následoval rozhovor o pohádkách.

Pak jsme zařadili odpočinkovou činnost-výrobu královské koruny. Po této činnosti by následovala hra, díky které by děti viděly ústní předávání lidových pohádek a jejich následnou přeměnu. Následovala by další odpočinková činnost, tedy četba pohádky s porozuměním. Potom jsme zařadili hru Kdo jsem, co jsem, která slouží pro rozvíjení fantazie dětí. Po této hře by vedoucí rozdělil pohádky na kouzelné, novelistické, o zvířatech a žertovné. Následovala by skupinová práce, kdy by děti hledaly ke každému okruhu pohádky. Děti v dané skupině předvedou pantomimicky vybranou pohádku, kterou mají ostatní uhádnout. Nakonec vedoucí dětem shrne nově získané poznatky. Nyní jsme nastínili průběh projektu. Níže je každý bod projektu popsán konkrétněji, je k němu připsána organizace a pomůcky potřebné k realizaci.

1) **Motivace** (5 minut)

Organizace: děti sedí v kruhu na koberci

Pomůcky: kniha poprášená moukou (jako zaprášená), v místnosti schovaný klíč, kartičky s otázkami (pro každé dítě)

Vlastní činnost:

Učitelka donese zaprášenou knihu, která je zamčena. „Děti našla jsem takovouto zaprášenou knihu. V noci se mi zdál sen, který mi napověděl, že v místnosti je schovaný klíč. Pomůžete mi ho najít?“

Děti ve třídě hledají klíček. Dítě, které nalezne klíček, za odměnu odemkne knihu a z knihy vyndá kartičky s otázkami.

2) **Doplňovačka** (15 minut)

Pomůcky: kartičky s otázkami, tužka pro každé dítě, pohádkové knihy

Organizace: volně po třídě

Vlastní činnost:

Každé dítě se samostatně pokusí odpovědět na otázky na kartičce

Co je to pohádka?.....

Kdo nebo co v pohádkách vítězí?.....

Kdo v pohádkách vystupuje?.....

Jaké se v pohádkách dějí zázraky?.....

Jaké znáš pohádkové kouzelné věci?.....

Kteří autoři psali nebo sbírali lidové pohádky?.....

Jaká je tvá nejoblíbenější pohádková postava?.....

Nakresli ji.

3) **Kontrola, rozhovor o pohádkách** (15 minut)

Organizace: v kruhu na koberci

Pomůcky: žezlo a jablko

Vlastní činnost:

„ Děti, v koho jsem se teď proměnila?“

V jedné ruce učitelka drží žezlo a ve druhé jablko a představuje královnu. Pošle dítěti jablko. Volené dítě zodpoví zadanou otázku a zkontrolují si odpovědi na kartičkách.

Nakonec každé dítě řekne, jaká je jeho nejoblíbenější pohádková postava, a ukáže nakreslený obrázek.

4) **Výroba královské koruny** (45 minut)

Organizace: u stolečků

Pomůcky: čtvrtky, barevné papíry, lepidlo, sešívačka, nůžky, fixy,

pastelky, štětce, vodové barvy nebo tempery, hadříky, kelímky

Vlastní činnost:

„ Děti, všimly jste si, co mi chybí na hlavě? “ Paní učitelce chybí královská koruna, kterou mají děti pomocí připraveného materiálu vyrobit. Může to být koruna velmi neobvyklá, záleží na fantazii dětí.

Hotové koruny děti odnesou do zadní části místnosti, kde si je mohou prohlédnout.

5) **Povídání pohádky** (20 minut)

Organizace: volně po místnosti

Pomůcky: na kartičce napsaná jednoduchá pohádka, hrníček, ve kterém

jsou kartičky s čísly od jedné (podle počtu dětí)

Vlastní činnost:

Každé dítě si vylosuje kartičku s číslem. Tím je určeno pořadí, podle kterého se budou děti střídat.

Dítě s číslem jedna si přečte pohádku na kartičce a pokusí si ji zapamatovat. Dítě s číslem jedna pohádku převypráví druhému dítěti. Druhé dítě převypráví pohádku třetímu dítěti atd., dokud se nevystřídá celá třída.

Nakonec si všichni sednou do kruhu. Paní učitelka přečte pohádku napsanou na kartičce a poslední dítě vypoví pohádku, jak ji vyslechlo. Pohádka se určitě pozmění, takže paní učitelka vysvětlí dětem, že obdobným způsobem se přenášely i lidové pohádky – lidová slovesnost. Pohádky musely mít jednoduchou stavbu, aby se daly zapamatovat, protože číst umělo velmi málo lidí, tak si pohádky předávali ústně.

Během činnosti děti, které pohádku právě vyprávějí nebo neposlouchají, hrají na koberci hru Na palečka a obra.

6) **Četba pohádky a rozhovor** (20 minut)

Organizace: volně po místnosti

Pomůcky: pro každé dítě na kartičce napsaná na kartičkách pohádka

Hrnečku, vař!

Vlastní činnost:

Paní učitelka ještě jednou dětem ukáže hrnec, ze kterého si tahaly lístečky. Paní učitelka se zeptá: „ Ve které pohádce se vyskytnul nějaký kouzelný hrnec. “ → Hrnečku, vař!

Na tabuli paní učitelka napíše otázky, na které budou děti hledat odpovědi při čtení textu. Paní učitelka vyvolává děti, které čtou nahlas.

Po přečtení rozhovor o textu.

7) **Kdo jsem, co jsem?** – hra (20 minut)

Organizace: v kruhu na koberci

Vlastní činnost:

Paní učitelka si myslí nějakou pohádkovou postavu. Děti jí pokládají otázky, na které paní učitelka odpovídá pouze ano, ne. Pomocí otázek se děti snaží přijít na pohádkovou postavu.

Dítě, které uhádlo pohádkovou postavu, si může vymyslet další postavu.

8) Dělení pohádek (20 minut)

Organizace: práce ve skupinách

Pomůcky: hrníček, obrázky postaviček, tužky, papír, pohádkové knihy

Vlastní činnost:

Děti se rozdělí do skupinek podle postaviček, které si vytáhly z hrníčku.

Paní učitelka rozdělí pohádky na

- kouzelné = vystupují v nich nadpřirozené bytosti, vyskytují se v nich kouzelné věci, dobro většinou vítězí nad zlem...
- novelistické = nevyskytují se v nich kouzelné věci a nadpřirozené bytosti. Hrdina spoléhá sám na sebe. Překážky překonává chytrostí, silou... Děj se blíží realitě;
- o zvířatech = zvířata mají v těchto pohádkách lidské vlastnosti;
- žertovné (satirické) = vysmívají se špatným jevům ve společnosti.

Paní učitelka napíše výše uvedené rozdělení na tabuli nebo na balicí papír.

Skupiny dětí se pokusí ke každé skupině pohádek napsaných na tabuli nebo balicím papíru najít v knihách nebo si vymyslí tři příklady těchto pohádek.

Proč zrovna tři? V pohádkách se často vyskytuje číslo tři – třikrát se opakují činnosti, děje, tři sestry, tři úkoly, tři bratři, tři kouzelné věci ...

Zástupce skupiny přijde na tabuli nebo balicí papír napsat tyto pohádky. Celá třída společně přečte pohádky z tabule.

9) Pantomima (15 minut)

Organizace: volně po třídě

Vlastní činnost:

Skupiny si vyberou jednu pohádku, kterou se pokusí ostatním předvést pantomimicky. Ostatní děti hádají, o jakou jde pohádku.

10) Závěr

Paní učitelka dětem shrne vše, co se dnes dozvěděly o pohádkách.

Tento dopolední projekt je určen pro žáky třetího ročníku. Jedná se především o literární výchovu s prvky dramatické výchovy a zasahují sem i pracovní činnosti. Délku jsme odhadli přibližně na tři hodiny.

Celý projekt je koncipován pro školní vyučování. Je počítáno i s jeho zjednodušením pro účely knihovnické besedy, protože takovéto tematické besedy většinou trvají nejdéle jednu hodinu.

Při využití v knihovnických podmínkách by se vynechala výroba královské koruny (tedy bod číslo čtyři). Povídání pohádky (bod číslo pět) by se uskutečnilo pouze s částí třídy. Děti, které by se účastnily hry, by šly za dveře, aby pohádku neslyšely. Ostatní děti přihlížejí vyprávění svých spolužáků. V této verzi vidí děti lépe a názorněji pozměňování pohádky lidovými vypravěči.

Poslední částí by byl bod číslo osm – Dělení pohádek. V tomto bodě bych změnila organizaci. Vypustily bych skupinovou práci. Výběr pohádek a zařazování do skupin by probíhalo frontálně.

Tematická beseda by obsahovala tyto body:

- 1) Motivace.
- 2) Doplnovačka.
- 3) Kontrola, rozhovor o pohádkách.
- 4) Povídání pohádky.
- 5) Dělení pohádek.
- 6) Závěr.

Závěr

Diplomová práce Veřejná knihovna a její role při výchově dětského čtenáře zachycuje poznatky z oblasti veřejného knihovnictví. Především se zajímala o přístup pracovníků oddělení pro děti a mládež ve veřejných knihovnách ke čtenářům mladšího školního věku.

Při práci na diplomové práci se nám podařilo zjistit podíl knihoven na rozvoji dětského čtenářství.

Pracovnice knihoven věnují velkou část svého času a energie na přípravu pásem pro děti a mládež. V dopoledních hodinách přicházejí školní třídy do knihoven nebo naopak knihovnice do škol, aby malé čtenáře seznámily jak s prací knihovny, tak se životem a dílem některých významných spisovatelů.

Práce dětských oddělení veřejných knihoven může být inspirující pro práci učitelů na prvním stupni základní školy. Některé prvky z knihovnických lekcí se dají flexibilně využít při vyučování na základní škole. V diplomové práci jsme uvedli ukázkovou spolupráci pražské knihovny a školy. Velkým přínosem je zjištění, že ve veřejných knihovnách jsou pracovníce ochotné ke spolupráci se školou. Vůbec se jí nebrání, naopak jsou velmi rády, když za nimi přijde někdo s novým nápadem a ochotou spolupracovat. Knihovnice mohou učitelé poskytnout informace o nejčtenějších knihách, protože ony denně vidí, které knižní tituly si děti nejraději půjčují.

Tato práce může sloužit jako malý vhled pro učitele prvního stupně základní školy. V práci jsme uvedli základní funkce knihoven. Učitel prvního stupně se dozví, jaká pásma knihovny pro čtenáře prvního stupně připravují.

Práce vyzdvihuje některé knihovnické akce, které vznikly ve spolupráci se Svazem knihovníků a informačních pracovníků, o kterých by se měla dozvědět veškerá čtenářská veřejnost. Dále jsme zde uvedli významné knihovnické akce, o nichž si myslíme, že mají významný podíl na rozvoji dětského čtenářství.

V malém průzkumu, který jsme prováděli v Městské knihovně v Kutné Hoře, nám vyšly celkem alarmující výsledky v neprospěch školních knihoven. I když

se průzkum týkal malé skupiny dětí, je zarážející, pouze polovina z dotazovaných dětí věděla, že mají ve škole školní knihovnu, a jedna třetina z těchto dětí ve školní knihovně nikdy nebyla. Z toho by mohlo vyplývat, že se školní knihovny využívají pro výuku velmi málo. O spolupráci veřejných knihoven a základních škol se v diplomové práci zmiňujeme pouze okrajově. Toto téma by si jistě zasloužilo hlubšího zpracování. Bylo by to zajímavé téma pro zpracování další diplomové práce.

12 Poznámky

- 1 KUBÍČEK, J. *Knihovny současnosti 2004*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004, str. 15 – 17.
- 2 KUBÍČEK, J. *Knihovny současnosti 2004*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004, str. 17 – 20.
- 3 JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2003*. Kutná Hora, Městská knihovna, 2004, str. 2.
- 4 JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2004*. Kutná Hora, Městská knihovna, 2005, str. 3.
- 5 JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2002*. Kutná Hora, Městská knihovna, 2003, příloha 1 str. 20.
- 6 JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2004*. Kutná Hora, Městská knihovna, 2005, str. 7.
- 7 Tamtéž, str. 7.
- 8 Tamtéž, str. 7.
- 9 HOUDKOVÁ, L. *Čtenářské kroužky při veřejných knihovnách středočeského kraje a výběr z jejich prací*. Kladno, V edici metodické texty č. 136 vydala SVK Kladno, 1984.
- 11 PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999.
- 12 Tamtéž.
- 13 OBST, O. *Obecná didaktika*. Olomouc, Univerzita Palackého, 2002.
- 14 Tamtéž.
- 15 JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2002*. Kutná Hora, Městská knihovna, 2003, str.20.
- 16 LHOTOVÁ, M. *Význam veřejných knihoven pro formování dětského čtenářství (diplomová práce)*. Olomouc, Pedagogická fakulta, 1999, str. 58.
- 17 Podle vedoucí dětského oddělení v Českých Budějovicích paní Taliřové.
- 18 VÁŠOVÁ, L. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*, Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Státní pedagogické nakladatelství, 1987, str. 111.
- 19 Tamtéž, str. 124.
- 20 Tamtéž, str. 112.
- 21 Tamtéž, str. 112.
- 22 Tamtéž, str. 118.
- 23 Tamtéž, str. 116.
- 24 Tamtéž, str. 132.
- 25 Tamtéž, str. 131.
- 26 Tamtéž, str. 126.
- 27 Tamtéž, str. 128, 129.
- 28 TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy I*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1992, str. 29.

- 29 VÁŠOVÁ, L. *Čtenáři a uživatelé informací* (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře), Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Státní pedagogické nakladatelství, 1987, str. 26.
- 30 HAVLÍNOVÁ, M. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Praha: Albatros, 1987, 2. vydání, str. 46.
- 31 Tamtéž, str. 52.
- 32 Tamtéž, str. 62.
- 33 CEJPKA, J.*aby děti četly* . Čtenář 2/ 2006, str. 68.
- 34 Tamtéž, str. 68.
- 35 TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. PF JU, České Budějovice, 1992, str. 54.
- 36 Tamtéž, str. 51.
- 37 TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy I*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1992, str. 30.
- 38 VÁŠOVÁ, L. *Čtenáři a uživatelé informací* (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře), Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Státní pedagogické nakladatelství, 1987, str. 26.
- 39 tamtéž, str. 25, 26.
- 40 HAVLÍNOVÁ, M. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Praha: Albatros, 1987, 2. vydání, str. 18.
- 41 TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy I*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1992, str. 54.
- 42 Tamtéž, str. 54.
- 43 www.skip.nkp.cz
- 44 *Čtenáři stanovili rekord ve čtení českých pohádek*, Mladá fronta dnes 12. 3.
- 45 SEDLÁČKOVÁ, E. *Poprvé do školy – poprvé do knihovny*, Čtenář 1 / 2005, str. 20.
- 46 SMOLKOVÁ, L. *Čechové velcí a malý aneb co přinesl týden knihoven*, Čtenář 11 / 2005, str. 368.
- 47 HOUDKOVÁ, L. *Čtenářské kroužky při veřejných knihovnách středočeského kraje a výběr z jejich prací*. Kladno, SVK Kladno, 1984.
- 48 CEJPKOVÁ, I. *Vlastivědný kroužek aneb znovu o spolupráci knihovny se školou*. Čtenář 2 / 1998, str. 43.
- 49 SUCHORADSKÝ, O. *Patronát nad knížku*. 6 / 1997, str. 211.
- 50 Vojáčková, R. *Děti čtou nevidomým dětem*. Čtenář 12 / 2005, str. 406.
- 51 *Bulletin SKIP*, číslo 1, Ročník 14 / 2005.
- 52 VRCHLABSKÁ, D. *Projekt pohádkový rok H. Ch. Andersena v Knihovně města Ostravy*, Čtenář 2/2006, str.

13 Literatura

- BŘEZINOVÁ, I. *Mít tak psa / To have a dog*. Praha: Svoboda Servis, 2005.
- Bulletin SKIP*, číslo 4, Ročník 13 (2004).
- Bulletin SKIP*, číslo 1, Ročník 14 (2005).
- Cože? Já, a rasista?* Praha: Multikulturní centrum, 1998.
- Časopis Čtenář*, 1990 / 1, Ročník 42.
- Časopis Čtenář*, 1990 / 2, Ročník 42.
- Časopis Čtenář*, 1990 / 8 – 9, Ročník 42.
- Časopis Čtenář*, 1997 / 1, Ročník 49.
- Časopis Čtenář*, 1997 / 6, Ročník 49.
- Časopis Čtenář*, 2005/3, Ročník 57.
- Časopis Čtenář*, 2005/5, Ročník 57.
- Časopis Čtenář*, 12/ 2005, Ročník 57.
- Časopis Čtenář*, číslo 2/ 2006, Ročník 58.
- DOSKOČILOVÁ, H. *O Mamě Romě a romském pánbíčkoví*. Praha: Amulet, 2001.
- HOUDKOVÁ, L. *Čtenářské kroužky při veřejných knihovnách středočeského kraje a výběr z jejich prací*. Kladno, SVK Kladno, 1984.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Romské pohádky*. Praha: Odeon, 1973.
- JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2002*. Kutná Hora: Městská knihovna, 2003.
- JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2003*. Kutná Hora: Městská knihovna, 2004.
- JARKULIŠOVÁ, G. A kol. *Výroční zpráva 2004*. Kutná Hora: Městská knihovna, 2005.
- JELOUN, T. B. *Tati, co je to rasismus?* Praha: Dauphin, 2004.
- KUBÍČEK, J. *Knihovny současnosti 2004*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004.
ISBN 80-86249-30-1
- KUPCOVÁ, D. *Práce s dětmi a mládeží ve veřejných knihovnách Severomoravského kraje*, Ostrava: Státní vědecká knihovna, 1980.

- LACKOVÁ, E. *Romane pyramida / Romské pohádky*. Praha: Radox, 1999.
- LHOTOVÁ, M. *Význam veřejných knihoven pro formování dětského čtenářství*. (Diplomová práce) Olomouc: Pedagogická fakulta, 1999.
- OBST, O. *Obečná didaktika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999.
- PULMAN, *Doporučení pro činnost veřejných knihoven a muzeí v podmínkách informační společnosti*. Praha: Národní knihovna ČR, 2004.
- TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy I*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1992.
- TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. PF JU, České Budějovice, 1992.
- VÁŠOVÁ, L. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

Internetové odkazy

www.ikaros.cz/node/1784#winter

www.kjm.cz

www.kmo.cz/default.aspx?section=82

www.knihovna-kh.cz

www.knihovna-kh.cz/on-line.php

www.knihzdar.cz/akce/2000/soutez00.htm#nahoru

www.nkp.cz

http://www.nkp.cz/o_knihovnach/SKIP/akcTyden05VRSC.htm

http://ciks.vse.cz/cr_zahr_knihovny/skip/

<http://skip.nkp.cz>

<http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bulletin.htm>

http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bull05_205.htm#ti

<http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Smlouva.rtf>

<http://skip.nkp.cz/odbEdic.htm>

<http://skip.nkp.cz/odbKDK.htm>

<http://skip.nkp.cz/odbKSK.htm>

<http://skip.nkp.cz/odbKZS.htm>

<http://skip.nkp.cz/odbSV.htm>

<http://skip.nkp.cz/odbVzdel.htm>

<http://skip.nkp.cz/odbCKMS.htm>

Seznam příloh

Programové prohlášení SKIP

Třídění zábavných knih pro děti

Fotografie Noc s Andersenem (Městská knihovna v Kutné Hoře)

Kreslené pohlednice dětí (Noc s Andersenem v Městské knihovně v Kutné Hoře)

Dotazník

15. 1 Programové prohlášení nadace SKIP

1. Prosazovat realizaci Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 - 2010 a spolupracovat při Programu internetizace knihoven.
2. Posilovat těsnější propojení činnosti knihoven, celoživotního vzdělávání a oblasti rozvoje lidských zdrojů; podporovat četbu a rozvoj funkční a informační gramotnosti.
3. Prezentovat široké veřejnosti významné výsledky i události z oboru a informovat o jeho závažných problémech, a to nejen v odborném tisku, ale i v dalších hromadných sdělovacích prostředcích. Organizovat mediální akce k propagaci veřejných knihovnických a informačních služeb a hledat nové formy práce s veřejností.
4. Obhajovat a prosazovat právo občanů na rovný a neomezený přístup k informacím a kulturním hodnotám prostřednictvím knihoven.
5. Podpořit účast knihoven v projektech spolufinancovaných ze zdrojů Evropské unie.

LEGISLATIVA

6. Spolupracovat na novele knihovního zákona, podílet se na úpravě i realizaci právních předpisů, norem a doporučení majících přímý či zprostředkovaný vliv na rozvoj oboru.
7. Usilovat o novelu autorského zákona tak, aby byl vytvořen dostatečný prostor pro veřejné knihovnické a informační služby v digitálním prostředí; usilovat o rovnovážný vztah mezi autorskými právy a principy volného šíření informací a demokratického přístupu k informacím a kulturním hodnotám.

SPOLUPRÁCE

8. Rozvíjet spolupráci s jednotlivci i orgány státní správy a samosprávy v zájmu rozvoje knihoven, oboru i knihovnických a informačních služeb pro veřejnost.
9. Aktivně spolupracovat se zástupci krajské správy a samosprávy s cílem zajistit rovnoměrný rozvoj knihovnictví ve všech krajích České republiky; zvýšit úlohu regionálních organizací SKIP a posílit jejich spolupráci s příslušnými orgány veřejné správy a ostatními zřizovateli knihoven.
10. Podporovat efektivní formy vzájemné spolupráce všech paměťových institucí na celostátní, krajské i místní úrovni; spolupracovat se spolky a

sduženými z oblasti knihoven, archivů, muzeí, galerií, knihkupectví a vydavatelství.

11. Rozšiřovat kontakty a spolupráci s firmami, které svými produkty ovlivňují činnost knihoven.

12. Usilovat o rozšíření členské základny, posilovat a cíleně prohlubovat odborné, kolegiální a společenské styky členů SKIP, motivovat knihovny a informační instituce ke spolupráci se SKIP.

13. Iniciovat a všestranně podporovat mezinárodní spolupráci knihoven, aktivně působit v mezinárodních odborných organizacích, zapojovat se do evropských projektů, zprostředkovávat a využívat zkušenosti knihoven členských zemí Evropské unie, zasazovat se o aplikaci efektivních mezinárodních programů do činnosti knihoven v ČR, rozšiřovat spolupráci s profesními spolky a organizacemi v zahraničí.

14. V zájmu rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb rozvíjet spolupráci s odbornými a specializovanými knihovnami a podpořit jejich zapojení do všech koncepcí a programů.

VZDĚLÁVÁNÍ

15. Přispívat k celoživotnímu vzdělávání pracovníků knihoven pořádáním seminářů, konferencí a diskusních setkání k aktuálním otázkám rozvoje knihovnictví.

16. Usilovat ve spolupráci s odbornými knihovnickými školami a knihovnickými institucemi a organizacemi o rozvoj on-line a distančního vzdělávání v oboru.

KNIHOVNÍCI

17. Usilovat o vyšší společenskou prestiž profese a zlepšení systému odměňování knihovníků a informačních pracovníků.

18. Podpořit uplatnění Kodexu etiky českých knihovníků.

15. 2 Třídění zábavných knih pro děti (Městská knihovna v Kutné Hoře)

O pro nejmenší čtenáře

- 0/1 Pohádky
- 0/2 O dětech
- 0/4 O zvířátkách
- 0/5 Básničky

1 pro čtenáře od sedmi let

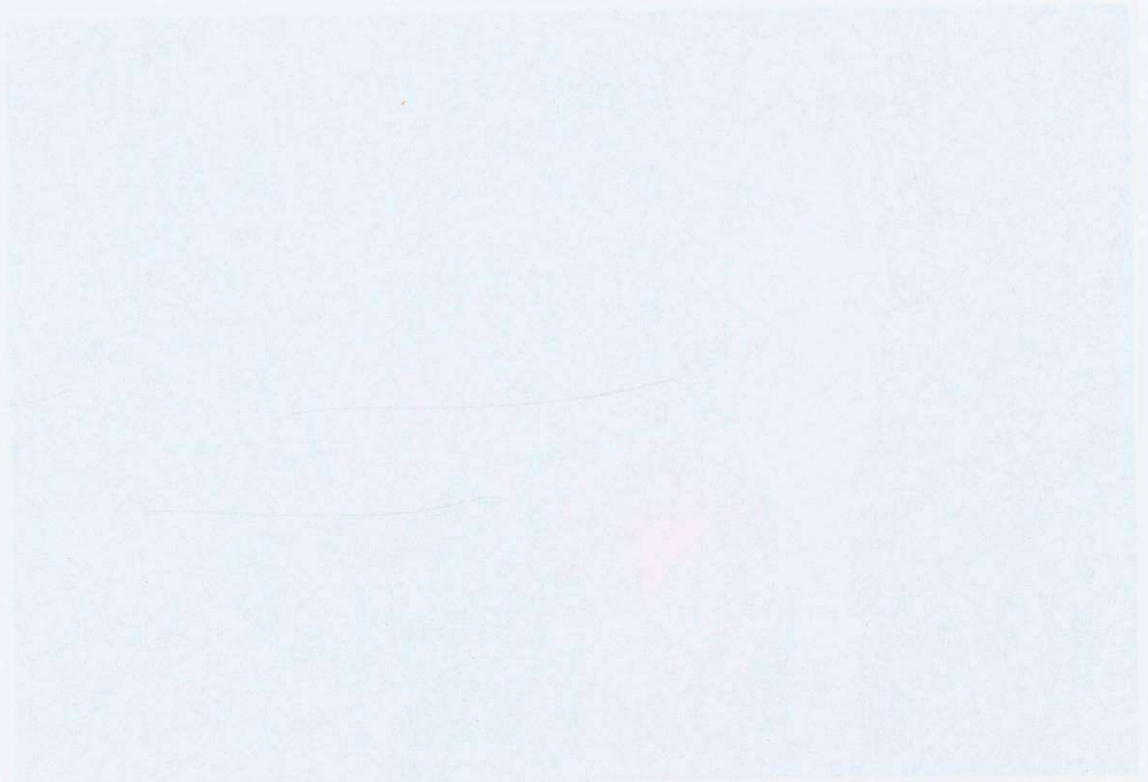
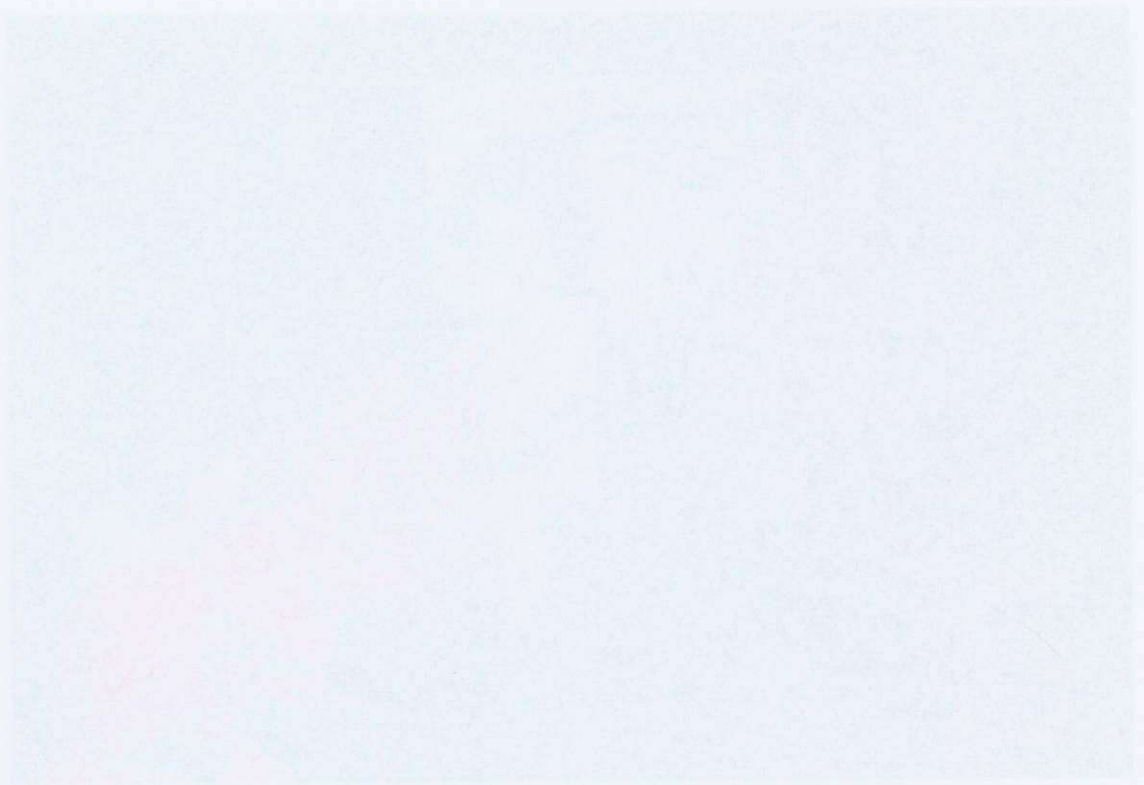
- 1/1 Pohádky
- 1/2 O dětech
- 1/4 Z přírody
- 1/5 Básničky

2 pro čtenáře od 9 let

- 2/1 Pohádky
- 2/2 O dětech
- 2/3 Dobrodružné
- 2/4 Z přírody
- 2/5 Poezie
- 2/8 Z historie

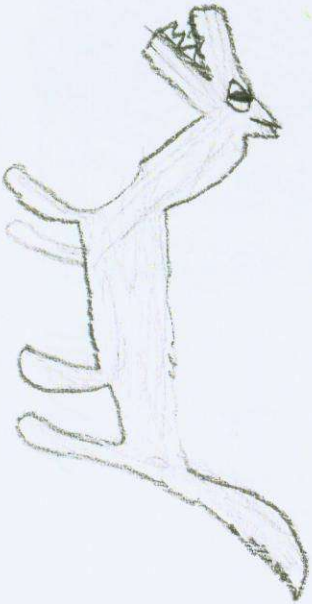
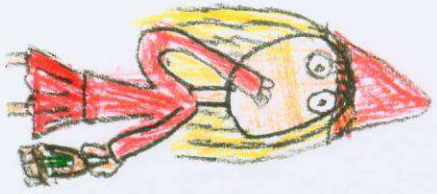
3 pro čtenáře od 11 let

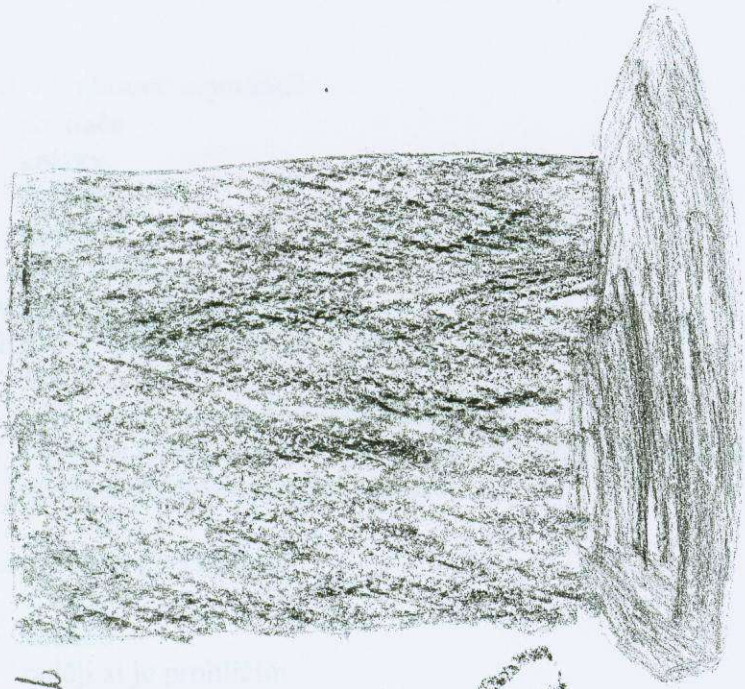
- 3/2 O dětech a ze života
- 3/3 Dobrodružné
- 3/4 Z přírody
- 3/5 Poezie
- 3/8 Z historie
- 3/10 Klasická literatura

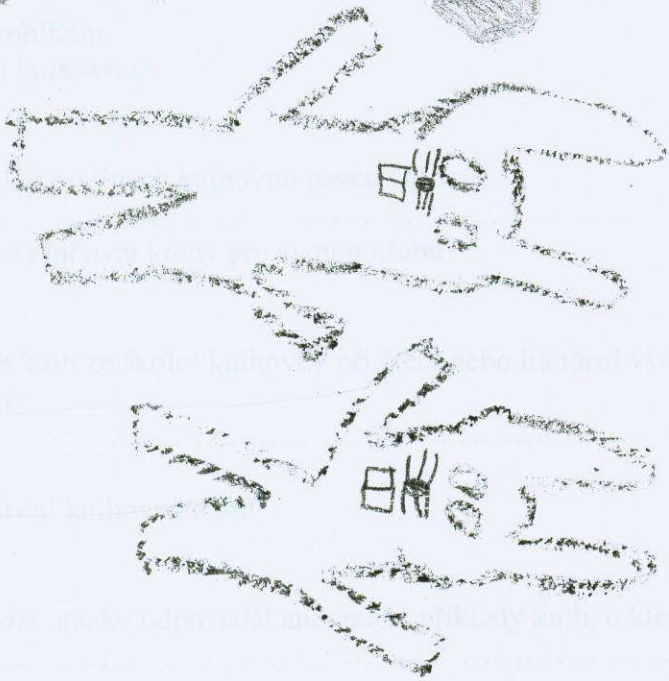

Maisy

Dotazník

Dívka-Chlapec

Věk:

Třída:

Škola:.....

- 1) Co máš v knihovně nejraději?
 - a) počítače
 - b) knížky
 - c) časopisy
 - d) komiksy
 - e) něco jiného
- 2) Co ti v knihovně chybí?
- 3) Pomáhají ti s výběrem knih knihovnice?
 - a) ano
 - b) vybírám si sám podle vlastního zájmu
 - c) vybírám si knihy, které mi poradili kamarádi, paní učitelka, rodiče
- 4) Kolik knížek si půjčuješ na jeden měsíc?
.....
- 5) Přečteš všechny tyto knihy?
 - a) všechny
 - b) většinu
 - c) raději si je prohlížím
- 6) Máte ve škole školní knihovnu?
 - a) ano
 - b) ne
- 7) Při jakých vyučovacích hodinách knihovnu navštěvujete?
.....
- 8) Můžete si v knihovně půjčovat knihy pro svou potřebu?
 - a) ano
 - b) ne
- 9) Čtli jste z nějakých knih ze školní knihovny při čtení nebo literární výchově?
 - a) ano, četli jsme
.....
 - b) ne
- 10) Víš jaké knihy ve školní knihovně máte?
 - a) ano
 - b) ne
- 11) Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl ano, napiš příklady knih, o kterých víš.
.....

Dotazník

Dívka Chlapec

Věk: ...7.....

Třída: 2.B...

Škola: PALACHOVKA 166

- 1) Co máš v knihovně nejraději?
 - a) počítače
 - b) knížky
 - c) časopisy
 - d) komiksy
 - e) něco jiného
- 2) Co ti v knihovně chybí? *NIC*
- 3) Pomáhají ti s výběrem knih knihovnice?
 - a) ano
 - b) vybírám si sám podle vlastního zájmu
 - c) vybírám si knihy, které mi poradili kamarádi, paní učitelka, rodiče
- 4) Kolik knížek si půjčuješ na jeden měsíc?
..... *1 nebo nic*
- 5) Přečteš všechny tyto knihy?
 - a) všechny
 - b) většinu
 - c) raději si je prohlížím
- 6) Máte ve škole školní knihovnu?
 - a) ano
 - b) ne
- 7) Při jakých vyučovacích hodinách knihovnu navštěvujete?
..... *PŘÍRODOVĚDA*
- 8) Můžete si v knihovně půjčovat knihy pro svou potřebu?
 - a) ano
 - b) ne
- 9) Čtli jste z nějakých knih ze školní knihovny při čtení nebo literární výchově?
 - a) ano, četli jsme
 - b) ne
- 10) Víš jaké knihy ve školní knihovně máte?
 - a) ano
 - b) ne
- 11) Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl ano, napiš příklady knih, o kterých víš.
..... *BAMBI, ARISTOKOČKY*

Dotazník

Dívka-Chlapec

Věk: 17

Třída: 8.A

Škola: ZŠ KV

- 1) Co máš v knihovně nejraději?
 - a) počítače
 - b) knížky
 - c) časopisy
 - d) komiksy
 - e) něco jiného
- 2) Co ti v knihovně chybí? NE
- 3) Pomáhají ti s výběrem knih knihovnice? NE
 - a) ano
 - b) vybírám si sám podle vlastního zájmu ANO
 - c) vybírám si knihy, které mi poradili kamarádi, paní učitelka, rodiče NE
- 4) Kolik knížek si půjčuješ na jeden měsíc? 9
.....
- 5) Přečteš všechny tyto knihy?
 - a) všechny
 - b) většinu
 - c) raději si je prohlížím
- 6) Máte ve škole školní knihovnu?
 - a) ano
 - b) ne
- 7) Při jakých vyučovacích hodinách knihovnu navštěvujete?
.....
- 8) Můžete si v knihovně půjčovat knihy pro svou potřebu?
 - a) ano
 - b) ne
- 9) Čtli jste z nějakých knih ze školní knihovny při čtení nebo literární výchově?
 - a) ano, četli jsme
 - b) ne
- 10) Víš jaké knihy ve školní knihovně máte?
 - a) ano
 - b) ne
- 11) Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl ano, napiš příklady knih, o kterých víš.
HARRY POTR, LITAJÍCÍ ČERMÍŘI A DÁČKA.....